

KITEKINTÉS

HORVÁTH LÁSZLÓ

Választások Bosznia-Hercegovinában – újabb elvesztegetett négy év előtt állunk?

Jelen elemzés, arra tesz kísérletet, hogy tágabb kontextusba helyezve a Bosznia-Hercegovinában 2018. október 7-én sikeresen lezajlott parlamenti és kollektív államfőválasztásokat, bemutassa a választások eredményeit és lehetséges következményeit, továbbá, hogy ismertesse a választási rendszer főbb vonásait és a körülötte kialakult anomáliákat. A lezajlott parlamenti és kollektív államfőválasztási eredmények csak keveseknek okozhattak különösebb meglepetést, mivel továbbra is folytatódik az a közel negyed évszázados tendencia, hogy a politikai diskurzus elsősorban nem elvi, hanem az országot behálózó és uraló etnikai törésvonalak mentén szerveződik. Az újonnan megválasztott alsó- és felsőházi parlamentek és a kormányok is a már jól ismert gyakorlat mintájára egyaránt etnikai törésvonalak mentén alakultak és alakulhatnak majd meg, konzerválva és előrevetítve a múltban már megtapasztalt politikai cselekvéseket és forgatókönyveket. Az írás feltárja, hogy a választásokat megelőző kampányidőszak és a választási eredmények is sokadszorra mutattak rá arra az alapproblémára, hogy a nemzetközi közösség és az egyes helyi szereplők elvárásai ellenére az etnikai elvet meghaladó politizálásnak, vagy az államédeknek legalább az etnikai érdekekkel azonos szintre (és nem magasabbra) történő emelésének továbbra sincs reális esélye az országban, holott leginkább ez jelenthetne kitörési lehetőséget a kialakult helyzetből. Az államérettel kapcsolatos olyan nézeteltérések mögött, mint amilyen az állam felépítése, az alkotmányos hatalommegosztás, az állami szintű választási törvény, a Sejdic-Finci-ügy vagy akár Szerb Köztársaság Napjának megünneplése kivétel nélkül az etnikumok közötti ellentétek és a bizalmatlanság húzódnak meg. Pozitívum és reménykeltő azonban, hogy alkalmanként egy-egy olyan „össz nemzeteti ügy” mögé, mint amilyen például az Európai Unióhoz való csatlakozás, rendkívül felemás dinamikával ugyan, de sikerül felsorakoznia a feleknek. Az írás végkövetkeztetésként megállapítja, hogy a daytoni megállapodás ma már inkább az ország fejlődésének gátja, mintsem elősegítője, hiszen egy olyan állami struktúrát hozott létre, mely nem képes megfelelő válaszokat adni az államot feszítő jelenkori kihívásokra. A megoldások azonban egyelőre nem igazán körvonalazódnak.

1. Bevezetés

A nyolcvanas évek végén újjáéledő és a kilencvenes évek elejére felerősödő etnikai ellentétek rövid időn belül elemi erővel törtek a felszínre és borították lángba a Balkán egy részét. A nacionalizmus mentén történő éles szembenállás a huszonegyedik század küszöbén nemzetállami reneszánszt eredményezett a térségben. Az újonnan függetlenné vált egykori Jugoszláv tagállamok túlnyomó többségére az etnikai homogenitás volt jellemző, vagy legalábbis homogénebbek voltak, mint Bosznia-Hercegovina, ahol a történelem három nagyobb népcsoportot zárt egy állam keretei közé. Amíg a hat függetlené vált tagállam közül öt esetben unitárius állammal találkozunk, ahol tisztán lehatárolható az egy államalkotó nemzet és a nemzeti közösségek viszonyrendszere, addig Bosznia-Hercegovina esetében egy föderális állammal találjuk magunkat szemben, amelyet a három államalkotó nemzet egymáshoz és az egyéb nemzeti közösségekhez való viszonyrendszer strukturál. Ha az értelmezési keretet kicsit módosítjuk és Szlovénia és Horvátország helyett a Nyugat-Balkán térség további két államát, Albániát és Koszovót vonjuk be az összehasonlításba, hasonló képletet kapunk. A térség államainak vizsgálata során jól láthatóvá válik, hogy a népességszerkezet különbözősége a pártpolitikát szervező elvet is erőteljesen befolyásolja. Amíg a Nyugat-Balkán etnikailag homogénebb államokban (Albánia, Koszovó, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia) a legnagyobb pártok elsősorban jobb- és baloldal dichotómia mentén szerveződnek, addig Boszniában, az ország domináns, vezető pártjait a három államalkotó nép etnikai alapon szerveződő pártjai képezik. Annak a három államalkotó népnek a pártjai, amely népek a boszniai háború idején komoly, sok esetben máig fel nem dolgozott sérelmeket és traumákat okoztak egymásnak. Ezen közelmúltbeli tapasztalatok ellenére kellett volna a háború befejezését követően egyből és kellene azóta is közösen megoldani mindazt a tömérdek, boszniai államérettel kapcsolatos társadalmi és gazdasági problémát, ami egy felkészült és egységes államvezetés számára is komoly kihívásokat jelentene (és amit egyébként a 2015 júliusában széles társadalmi konszenzus mellett elfogadott Reform Agenda¹ tartalmaz), továbbá kormányozni és koordi-

¹ 2015 júliusában minden kormányzati szint egyetértésével és támogatásával elfogadott *Reform Agenda 2015–2018* nevet viselő dokumentum rögzíti az uniós tagság elérése érdekében végrehajtani szükséges, a kormányzati rendszer minden szintjére kiterjedő társadalmi-gazdasági reformokat. Fejezetei: Államháztartás, adózás, fiskális fenntarthatóság; Befektetői környezet és versenyképesség; Munkaerőpiac; Szociális jóléti és nyugdíjreform; Jogállamiság és Jó Kormányzás; Közigazgatási reform (www.europa.ba/wp-content/uploads/2015/09/Reform-Agenda-BiH.pdf). Végrehajtása a 2017-es esztendőben tapasztalt jelentős lassulást követően, 2018-ra tkp. teljesen leállt.

nálni² az államot stratégiai célja az európai uniós tagság³ irányába. Ennek tükrében nem meglepő, hogy a nemzetközi közösség polgári és katonai jelenlétére és felügyeletére⁴, az állami szuverenitás korlátozására szükség volt – és van ma is – ahhoz, hogy a háború utáni békét biztosítani, az ország fejlődésének dinamikáját pedig több-kevesebb sikerrel növelni lehessen. Indokolt ez azért is, mivel számos olyan alapvető kérdés tekintetében, mint amilyen az állam felépítése⁵, az államalkotó népek benne elfoglalt helye, vagy az alkotmányos hatalommegosztás (közigazgatási hatáskörök megoszlása)⁶, képtelenek megegyezésre jutni az érintett felek.⁷ Az országot alkotó két entitás közül, talán valamivel egyszerűbb a helyzet az etnikailag homogén és centralizált Szerb Köztársaságban (Republika Srpska RS) (területe az állam 49%-át alkotja), mivel ott a szerb dominancia következtében a szerb pártoknak „csak” egymással kell versenyezniük, megküzdeniük. Árnyaltabb a kép a kantonokkal⁸ tagolt bosnyák-horvát Föderációban (területe az állam 51%-át alkotja), ahol az entitáson belül mind a horvát, mind pedig a bosnyák fél gyakran kétfrontos harcot folytat. E két népcsoport esetében az érdekképviseleti szervezetek széttöredezettységük következtében a csatáikat gyakran egymással, majd az entitás másik államalkotó népével, és számos esetben állami szinten a harmadik államalkotó néppel is meg kell vívniuk. Annak ellenére, hogy Bosznia-Hercegovina szekuláris állam, informális módon a vallási intézmények is komoly szerepet játszanak a meglévő etnikai törésvonalak elmélyítésében, kiváltképp a választások előtti időszakokban.⁹

² Uniós elvárásként 2016 augusztusában életre hívott koordinációs mechanizmus azzal a céllal került kialakításra, hogy a két entitás és Brčko Körzet közötti uniós ügyekben történő adminisztratív egyeztetést/együtműködést biztosítsa. A ténylegesen 2017 júniusában elindult munka lehetővé tette, hogy az Európai Bizottság által 2016 decemberében megküldött 3000 kérdést tartalmazó kérdőívet 2018 februárjában Bosznia megválaszolja.

³ Bosznia-Hercegovina 2016. február 15-én nyújtotta be uniós csatlakozási kérelmét. A tagjelölt státus elnyerését 2019-ben szeretnék elérni, 2025-re pedig a teljes jogú tagság a cél.

⁴ A nemzetközi polgári jelenlétet többek között az ENSZ (Office of the High Representative vagy OHR [a nemzetközi polgári közigazgatást irányító főmegbízott – UNHCR]) és az EBESZ, míg nemzetközi katonai jelenlétet egy ideig a NATO irányítása alatt működő IFOR (1995–1996) és SFOR (1996–2004), majd 2004 óta az EU–NATO együttműködés alatt működő EUFOR Althea-misszió látja el.

⁵ Amíg a bosnyákok az ország centralizálásában, addig a szerbek és a horvátok (harmadik entitás létrehozása) annak decentralizálásában érdekeltek (unitárius állam vs. föderális állam koncepció).

⁶ MÁRKUSZ László: *Bosznia-Hercegovina: tizenöt évvel Dayton után* Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle 2010/9. 10.

⁷ Az egyet nem értés hátterében főleg az áll, hogy a jelenlegi államszerkezet nem egy természetes folyamat, egy több évtizedes vagy akár évszázados közös együtt gondolkodás eredménye az állam lakóinak részéről, hanem a boszniai rendezésre született nemzetközi megoldások negyedik változata, amelyet a nemzetközi összekötőcsoport (USA, Oroszország, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország) nyomására fogadtak el a felek.

⁸ A kantonok a Föderációban az entitási és a helyi önkormányzati szint között lévő közigazgatási egységek, saját parlamenttel, kormánnyal és bírósági rendszerrel. A Föderációt alkotó tíz kantonból öt bosnyák, három pedig horvát többségű, míg két kanton vegyes, bosnyák-horvát etnikai összetételű és igazgatású.

⁹ Florian BIEBER: *Bosnia-Herzegovina: Slow Progress towards a Functional State* Southeast European and Black Sea Studies 2006/6. 46.

Az állam etnikai összetettsége miatt a délszláv háború boszniai lezárását követően, az igazságosságra törekvés jegyében egy rendkívül komplex választási rendszert és közigazgatási struktúrát hoztak létre. Mindezt azért, hogy mindhárom, az állami szintű alkotmányban rögzített államalkotó nép egyenlő módon kivegye részét az állam irányításából, továbbá, hogy bizonyos mértékig az államot alkotó, az alkotmányban egyéb jelzővel aposztrofált népcsoportok is beleszólással bírjanak a politikai folyamatokba. Ezért került sor például számos szövetségi állam vagy heterogén társadalom mintájára a kétkamarás törvényhozás¹⁰ felállítására, mely kiváló eszköze lehet a „létfontosságú nemzeti érdekek”¹¹ érvényesítésének, valamint a demokráciadeficit és a társadalmi feszültségek csökkentésének. Az etnikumok közötti egyensúlyozási, az etnikai mérnökösködési¹² kísérletek eredményeképpen azonban napjainkig nem módosult az a gyakorlat, hogy az emberi jogok alapvetően a három fő etnikum jogait jelentik¹³, amely következtében a képviseleti rendszer különböző szintjein a képviselők nem magát az állampolgárt, hanem egy-egy adott etnikumot képviselnek. E jelenség elsősorban annak tudható be, hogy a politikai értelemben vett állampolgárt az állami szintű alkotmány normatív része – a preambulum rendelkezésének ellentmondva – tulajdonképpen megsemmisíti az etnikai értelemben vett állampolgár javára.¹⁴

2018. október 7-én, közel két és fél évtizeddel a daytoni békeszerződést követően, úgy került sor az általános választásokra, hogy számos, hosszú ideje húzódoó választójogi és jogállamisági kérdés továbbra is megoldatlan maradt. Nem történt meg sem a Velencei Bizottság etnikumok közötti hatalommegosztásra vonatkozó korábbi ajánlásainak, sem pedig az Emberi Jogok Európai Bíróságnak (EJEB) a Sejdic-Finci-ügyben¹⁵ 2009-ben hozott döntésének¹⁶ a végrehajtása. Emellett Bosznia-Hercegovina Alkotmánybírósága (AB) 2016. december 1-én kelt a boszniai horvát politikus, Božo Ljubić beadványával kapcsolatos, az állami választási törvény és a Föderáció alkotmányának módosítását, az állami szintű alkotmány jogállamiságára és szabad és demokratikus választásokra¹⁷ vonatkozó alapelvekkel (1.

¹⁰ A kezdetben csak állami szinten és a Föderációban, majd 2002-től a Szerb Köztársaságba is.

¹¹ Elsősorban a három államalkotó népnek van arra lehetősége, hogy létfontosságú nemzeti érdekre való hivatkozással a felsőházban kifogást emeljen egy-egy törvénnyel kapcsolatban.

¹² SZABÓ Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamentjei*. (Budapest: Gondolat 2016.) 136.

¹³ ADIS ARAPOVIC – BEDRUDIN BRLJAVAC: *Election System of Bosnia and Herzegovina: Catalyst of Unsuccessful Democratization* Khazar Journal of Humanities and Social Sciences 2013/1. 31.

¹⁴ ARAPOVIC–BRLJAVAC (13. lj.) 32.

¹⁵ A két politikus az EJEB-hez fordult, mivel etnikai hovatartozásuk miatt Bosznia alkotmánya nem biztosítja számukra, hogy kollektív államfővé vagy az állami parlament felsőházának tagjává válasszák őket. Ez csupán a három államalkotó nép (bosnyák, szerb, horvát) számára biztosított. Az alkotmányos rendelkezés egyébként sérti *Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményt*, melynek rendelkezéseit Bosznia-Hercegovina magára nézve kötelezőnek ismerte el (Daytoni Megállapodás, 6-os függelék: Megállapodás az emberi jogokról).

¹⁶ POLGÁRI Eszter: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntéseiből*. Fundamentum 2010/1. 82., 83.

¹⁷ A jelenlegi boszniai választási rendszer egyébként nem felel meg az alapvető demokratikus választási alapelveknek, mivel nem biztosítja minden szinten az általános, egyelő, közvetlen

szakasz 2. bekezdés) történő összehangolását szorgalmazó döntés végrehajtása is várat magára. Annak ellenére, hogy az AB döntése következtében a népességarányos mandátumkiosztás érdekében törlésre került az állami szintű választási törvényből¹⁸ az a mondat, hogy minden kantonból mindhárom államalkotó nemzet egy-egy tagot delegál a Föderáció felsőházába, az továbbra is megmaradt a Föderáció alkotmányában¹⁹, holott, mivel az állami szintű választási törvény határozza meg a választási alapelveket – amelyek vonatkoznak a hatalom minden szintjére –, azt a Föderáció alkotmányából is törölni kellett volna. A fennálló kollíziót végül a Központi Választási Bizottság (KVB)²⁰ 2018. december 18-i határozata oldotta fel, mely visszaállította a korábbi állapotot.²¹ A mandátumkiosztás tekintetében a Föderációban további nézeteltéréshez vezetett az imént tárgyalt választási törvényi szakasz azon rendelkezése is, hogy a Föderáció felsőházának mandátumait a kantonok népességével arányosan kell kiosztani az utolsó népszámlálás adatainak megfelelően.²² Amíg a KVB részéről a horvátok²³ elképzelésének kedvező döntés született 2018. december 18-án, azaz a 2013-as népszámlálási eredményeket vették alapul a mandátumok kiosztásánál, addig a bosnyákok elégedetlenek a döntéssel, mivel ők az 1991-es census alapján történő mandátumkiosztást tartanák elfogadhatónak.²⁴ A Ljubić-ügyben hozott AB döntés rámutatott arra az alapproblémára, hogy az állami választási törvény és a Föderáció alkotmánya egyaránt diszkriminatív a három államalkotó néppel szemben, hiszen lehetővé teszi az állami szintű parlament és a Föderáció parlamentje felsőháza, továbbá az államelnökség tagjai esetében is, hogy egy államalkotó nép jelöltjének megválasztásába²⁵ egy másik államalkotó nép tagjai beavatkozzanak. Mivel mindhárom államalkotó nemzet egyenlő jogokkal bír, lélekszámra való tekintet nélkül, így az AB értelmezése szerint biztosítani kell számukra, hogy szabadon és függetlenül választhassák meg saját képviselőiket, mentesen más államalkotó népek választási

és szabad választás jogát. Itt elsősorban a passzív választójog sérülésére gondolok az állami szintű felsőház és a kollektív államelnökség megválasztása tekintetében.

¹⁸ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.12. szakasz 2. bekezdés

¹⁹ Bosznia-Hercegovina Föderációjának Alkotmánya IV. fejezet 8. szakasz 3. bekezdés

²⁰ Bosznia-Hercegovina választási törvényének 2.5 szakasza 1. bekezdése értelmében a KVB-nek hét tagja van (2 horvát, 2 bosnyák, 2 szerb, 1 egyéb).

²¹ Ld. www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/pocela-sjednica-cik-bih-danas-o-raspodjeli-mandata-u-domu-naroda-parlamentu-fbih-418173.

²² Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.12. szakasz 1. bekezdés.

²³ Horvátok alatt az elemzésben a boszniai horvátokat értem.

²⁴ Ld. 21-es lábjegyzet.

²⁵ Egyes boszniai horvát pártok álláspontja, hogy bizonyos kantonok közgyűlésében a horvát jelöltek bosnyák szavazatoknak köszönhetően nyernek el képviselői helyeket, továbbá, hogy a 2006-os és a 2010-es állami elnökválasztás mintájára 2018. október 7-ét követően harmadszor is a bosnyák átszavazásnak köszönhetően lett Željko Komšić a boszniai horvátok elnökségi tagja. Az eredménnyel a boszniai horvát közösség egy része nem ért egyet, mivel azt az álláspontot képviseli, hogy aki nem horvát szavazatokkal lett megválasztva, az nem fog horvát érdekeket képviselni. A HDZ BiH és a HDZ 1990 boszniai horvát pártok szerint a kollektív államelnökség horvát tagját egy etnikailag homogén horvát közegben kellene megválasztani.

akaratótól.²⁶ A diszkrimináció egy másik fontos aspektusa egyébként, hogy az államalkotó nemzetek választási akarata az entitásokon keresztül kerül kifejezésre és így egyúttal jelentősen sérül is²⁷, hiszen a választási eljárás értelmében a bosnyák-horvát Föderációban élő szerbek nem adhatják le szavazatukat a szerb elnökségi tagra, míg a Szerb Köztársaságban élő bosnyákok és horvátok nem szavazhatnak az elnökség bosnyák és horvát tagjára.²⁸ Fontos megjegyezni, hogy e témakörhöz hasonló ügygel már találkozhattunk 1998-ban. Ekkor Alija Izetbegović bosnyák államelnökségi tag fordult a boszniai AB-hez annak érdekében, hogy a Föderáció és a Szerb Köztársaság alkotmányában egyaránt szűnjön meg az az állami szintű alkotmánynak ellentmondó állapot, hogy a három államalkotó nép nem volt nevesítve az entitások alkotmányában, melynek következtében aktív és passzív választójoggal sem rendelkezett. Habár az AB a két évvel később meghozott határozatában helyt adott a beadványnak, a döntés végrehajtását a viták elhúzódnak követően csak a főmegbízott tudta kikényszeríteni 2002-ben.²⁹

A feljebb vázolt problémák és feszültségek ellenére – amelyek egy része végig nyúlt már a választásokat megelőző több kormányzati cikluson – mind állami, mind pedig entitási szinten kitöltötték négyéves mandátumukat a gyakran a működésképtelenség határán lévő parlamentek. Az előző parlamenti ciklusban az etnikumok közötti együttműködésre rányomta bélyegét, hogy 2016 szeptemberében a szerb entitásban a boszniai állami szintű AB alkotmányelleneséget és diszkriminációt rögzítő döntése ellenére sikeres referendumot tartottak a Szerb Köztársaság Napjának³⁰ január 9-i megtartásáról, ahol a szavazásra buzdító kampány keretében újra fellángoltak az indulatok a bosnyákok, a szerbek³¹ és a horvátok között. Sajnos nem erősítette a bizalmat és a megbékélést az sem, hogy 2017 februárjában egy tíz éve Szerbia elleni népipertás vádjában meghozott ítélettel kapcsolatban Bakir Izetbegović perújrafelvételt kért a hágai Nemzetközi Bíróságon.³²

²⁶ BiH Election Reform and the Key Provisions of the Constitutional Court's Ljubić and Čolak Cases (www.en.idpi.ba/wp-content/uploads/2018/04/IDPI-Merits-of-the-Court-Rulings.pdf).

²⁷ Maja SAHADŽIĆ: *The Electoral System of Bosnia and Herzegovina: A Short Review of Political Matter and/or Technical Perplexion* Contemporary Issues 2009/2. 71.

²⁸ Ez azt jelenti, hogy a bosnyák-horvát Föderációban élő mintegy 56 ezres szerb közösség és a boszniai Szerb Köztársaságban élő mintegy 170 ezres bosnyák és közel 30 ezres horvát közösség választásra jogosult tagjai nem vesznek részt a nemzetiségük szerinti államfő megválasztásában.

²⁹ KEMENSZKY Ágnes: *Bosznia-Hercegovina, a mozaikosra töredezett állam* Mediterrán és Balkán Fórum X. évfolyam 1–2. szám 52–53.

³⁰ A boszniai Szerb Köztársaságban január 9-én ünneplik a Köztársaság Napját, arra való tekintettel, hogy 1992. január 9-én a boszniai szerbek megkíséreltek elszakadni Bosznia-Hercegovinától (ezzel hozzájárulva a háború kitöréséhez). 2019. március 29-én az állami szintű AB másodszor is alkotmányellenesnek minősítette a RS államiság napjára vonatkozó törvényét.

³¹ Szerbek alatt az elemzésben a boszniai szerbeket értem.

³² A bíróság 2007. február 26-án elutasította Bosznia-Hercegovina Szerbia elleni keresetét azzal, hogy háborús bűnök történtek Boszniában, de a népipertást nem lehet Szerbia számlájára írni. Az ügy újra tárgyalására irányuló kérelem benyújtásának határideje 2017 februárja volt.

2. A bosznia-hercegovinai választások folyamatának általános ismertetése

Bosznia-Hercegovinában az általános választásokat a KVB írja ki 150 nappal a választások időpontja előtt.³³ Az általános választások alkalmával egy időben kerül megválasztásra az ország állami szintű kétkamarás parlamentje, az állam két entitásának – a bosnyák-horvát Föderációnak és a Szerb Köztársaságnak – a kétkamarás parlamentje, a bosnyák-horvát Föderációt alkotó tíz kantonnak a parlamentje, az állam kollektív elnökségének három tagja, a Föderáció elnöke és alelnöke, a Szerb Köztársaság elnöke és két alelnöke, továbbá Brcskó Körzet törvényhozása.³⁴ Mint ahogyan azt a későbbiekben, részleteiben is látni fogjuk, a vonatkozó választási törvények csak bizonyos mértékig vonják be a választópolgárokat a kormányzati rendszer létrehozási folyamatába – mivel a közvetlen választás nem terjed ki minden szerv megválasztására – ezáltal biztosítva az államalkotó három nemzet, a bosnyák, a szerb és a horvát arányos parlamenti képviselét. Mivel az ország alkotmánya (a daytoni megállapodás negyedik melléklete) nem határozza meg a parlamenti képviselők megbízatásának időtartamát, így 1996-ban, 1998-ban és 2000-ben is két évre választották az állami és az entitási parlamentek tagjait. Ezt a gyakorlatot a 2001 őszi megszületett állami választási törvény írta felül, melynek rendelkezése értelmében 2002-től már négyéves időtartamra kapnak megbízatást a parlamentek képviselői.

A boszniai választási rendszerbe a 2000 novemberében megtartott parlamenti választások alkalmával vezették be a többmandátumos választókerület fogalmát, állami és entitási szinten egyaránt. A külön választási egységek célja, hogy a törvényhozó testületek földrajzilag egyaránt reprezentatívak legyenek. A többmandátumos választókerületek sajátosságai miatt egyes pártok nem jutnak mandátumhoz ezekben a választókerületekben, ami a gyakorlatban azt jelenti: lehet, hogy bizonyos pártok egy egész entitás, vagy akár az egész ország területén egységes támogatást élveznek, de nem akkorát, hogy az mandátumot eredményezze helyben, egy többmandátumos választókerületben, így ők ebben a rendszerben nem kapnak mandátumot. E hiányosság kiküszöbölésére a választási törvény bevezette a kompenzációs mandátumot (entitás szintű mandátumkiosztás), amely azok a pártoknak kedvez, amelyek alulreprezentáltak a parlamentben. A kompenzációs mandátumok elosztásában csak azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek megszerezték az érvényes szavazatok 3%-át annak az entitásnak az egész területén,

³³ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 1.14. szakasz 2. bekezdés

³⁴ Jelen elemzésnek terjedelmi korlátok miatt nem áll módjában kitérni a bosnyák-horvát Föderáció elnökének és alelnökének, a Szerb Köztársaság elnökének és két alelnökének a megválasztási folyamatára, továbbá az induló jelöltek által elért eredményeket sem tárgyalja. A bosnyák-horvát Föderáció kantonjai parlamentjeinek megválasztási folyamatát, a kantonokban elért választási eredményeket, továbbá Brcskó Körzet parlamentje választási eredményeit sincs lehetősége ismertetni.

amelyre a külön kompenzációs lista készült.³⁵ A pártoknak vagy koalícióknak a jelöltlistájuk hitelesítését követően öt napon belül le kell adniuk a kompenzációs listát a KVB-nek. E listákon csak olyan jelöltek szerepelhetnek, akik neve szerepel a többmandátumos választókerületbe hitelesített párt- vagy koalíciós listán.³⁶

A 2018. október 7-i általános választásokon, állami szinten 3 352 933 választópolgár rendelkezett szavazati joggal (2 092 336 választópolgár a bosnyák-horvát Föderációban, 1 260 597 pedig a Szerb Köztársaságban).³⁷ A választási részvétel állami szinten 53,36%-volt (51,25% a bosnyák-horvát Föderációban és 57,3% a Szerb Köztársaságban).³⁸ 2014-ben állami szinten 54,47% vett részt a választásokon (53% a bosnyák-horvát Föderációban és 56,88% a Szerb Köztársaságban).³⁹

3. Állami szintű parlamenti választások és eredmények

2018. október 7-én nyolcadik alkalommal⁴⁰, közvetlenül, négyéves időtartamra választották meg Bosznia-Hercegovina kétkamarás állami parlamentje Képviselők Házának (alsóház) 42 tagját, majd közvetett módon a Föderáció felsőháza és a Szerb Köztársaság alsóháza által került megválasztásra a Népek Házának (felsőház) 15 tagja. Bosznia-Hercegovina állami parlamentje Képviselők Házának 42 tagjából 28-at a bosnyák-horvát Föderációban, míg 14-et a Szerb Köztársaságban szavazati joggal rendelkezők, a Népek Házának 15 tagjából pedig tízet a Föderációban, ötöt pedig a szerb entitásban választanak meg az alább ismertetett módon.

3.1. Bosznia-Hercegovina állami parlamentje Képviselők Háza tagjainak megválasztása a bosnyák-horvát Föderációban

Bosznia-Hercegovina állami parlamentje, a Képviselők Házának a bosnyák-horvát Föderációban közvetlenül megszerezhető 28 mandátumából 21-et öt, részarányos nyílt listás többmandátumos választókerületben osztanak ki, azzal, hogy azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először mandátumban, amelyek megszerzték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át.⁴¹

³⁵ OSCE/ODIHR Election Observation Mission International Observer Guide, Bosnia and Herzegovina, General Elections 3 October 2010.

³⁶ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.24. szakasz 1-2. bekezdések.

³⁷ Ld. www.izbori.ba/Documents/Opci_izbori_2018/O/DOC018-bos.PDF

³⁸ Ld. www.avaz.ba/vijesti/bih/420914/cikbih-novi-clanovi-predsjednistva-bih-su-sefik-dzafefovic-zeljko-komsic-i-milorad-dodik

³⁹ Ld. www.izbori.ba/Documents/Statistika_i_rezultati_izbora/Statistika_izbora/IZBORNJI_PO-KAZATELJI_2002-2014-eng.pdf

⁴⁰ 1996, 1998, 2000, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018 (a szerző egyéni gyűjtése).

⁴¹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.8. szakasz 2. bekezdés.

1. táblázat

Az állami szintű parlament Képviselők Háza 21 mandátumának a választókerületi megoszlása a bosnyák-horvát Föderációban⁴²

Többmandátumos választókerület	A választókerület szerkezete	Kiosztható mandátumszám
I.	Az egyes és tízes számú kantonok alkotják	3
II.	A hetes és nyolcas számú kantonok alkotják	3
III.	Az ötös és kilences számú kantonok alkotják	4
IV.	A négyes és hatos számú kantonok alkotják	6
V.	A kettes és hármas számú kantonok alkotják, valamint Brčko Körzet	5

A pártok és a független jelöltek számára a választásokon való induláshoz egyaránt legalább 5000 érvényes aláírást szükséges összegyűjteni.⁴³ A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként kell elérniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik.⁴⁴ A 28 mandátumból fennmaradt hét kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az egész entitás, mint egy választókerület területén szereztek meg a leadott érvényes szavazatok 3%-át.⁴⁵ A kompenzációs mandátumok elosztása zárt pártlistás rendszerben történik.

2018. október 7-én Bosznia-Hercegovina parlamentje Képviselők Házának a bosnyák-horvát Föderációban közvetlenül megszerezhető 28 mandátumáért 23 lista (párt vagy párt szövetség) versenyzett, amelyből kilenc jutott be a törvényhozás alsóházába (2014-ben 22 induló nyolc bejutó). Az előző választáshoz hasonlóan ismét a bosnyákok vezető pártja, a Demokratikus Akciópárt (*Stranka Demokratske Akcije*)⁴⁶ – SDA végzett az első helyen nyolc mandátummal (2014-ben kilenc). A Horvát Demokratikus Közösség HDZ-BiH (*Hrvatska Demokratska Zajednica*)⁴⁷ köré tömörülő szövetség öt mandátummal a második lett (2014-ben négy). Szintén öt mandátumot nyert a magát multietnikus pártnak valló baloldali Szociáldemokra-

⁴² Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.2. szakasz 1. bekezdés a–e pontok.

⁴³ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.4. szakasz 5. bekezdés 2. pont.

⁴⁴ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.5. szakasz 1. és 3. bekezdések.

⁴⁵ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.6. szakasz a. bekezdés.

⁴⁶ A pártot, amely egészen a kezdetektől napjainkig a legerősebb bosnyák konzervatív érdekképviseleti szerv, 1990. május 26-án alapította Alija Izetbegović. Az utóbbi években az SDA mérsékelt liberális irányba való eltolódása tapasztalható. A szervezetet jelenleg Bakir Izetbegović, az egykori pártalapító és elnök fia vezeti.

⁴⁷ A horvátországi HDZ egyik helyi szervezeteként alakult meg a HDZ BiH Szarajevóban 1990. május 18-án. A mostari székhelyű párt, mely napjainkra függetlenedett a zágrábi központtól, a boszniai horvát érdekek egyetlen jogos képviselőjének tekinti magát.

ta Párt (*Socialdemokratska Partija*)⁴⁸ (2014-ben három). A balközép irányultságú szociáldemokrata Demokratikus Front (*Demokratska Fronta*)⁴⁹ ezennel három mandátumot szerzett (2014-ben öt mandátum). A jobbközép elveket valló Szövetség a Jobb Jövőért (*Savez za Bolju Budućnost*)⁵⁰ elnevezésű bosnyák párt és a Mi Pártunk (*Naša Stranka*)⁵¹ nevet viselő nem etnikai alapon szerveződő liberális-szekuláris formáció is két-két mandátummal lehet majd jelen az alsóházban (2014-ben a Szövetség a Jobb Jövőért négy mandátumot nyert, míg a Mi Pártunk ezen a szinten nem szerzett mandátumot). A bosnyák nemzeti-konzervatív Független Blokk (*Nezavisni Blok*)⁵², a szintén bosnyák Demokratikus Akció Mozgalom PDA (*Pokret Demokratske Akcije*)⁵³ és a Demokratikus Aktivitás Pártja A-SDA (*Stranka Demokratske Aktivnosti*)⁵⁴ pedig egyaránt egy-egy mandátumot nyert.

⁴⁸ A Szociáldemokrata Párt elődjének az 1909-ben hasonló néven alapított pártot tekinti. A pártot 1992-ben szervezték újra, mint a Bosznia-hercegovinai Kommunista Liga utódpártját. Multietnikus jellege ellenére támogatói jobbára a bosnyákok.

⁴⁹ A pártot a Szociáldemokrata Pártból, Željko Komšić vezetésével 2012 júliusában kiválók alapították 2013. április 13-án.

⁵⁰ A bosnyákok által támogatott pártot 2009. október 30-án alapította Fahrudin Radončić, aki egyúttal az 1995-ben alapított Dnevni Avaz elnevezésű legnagyobb országos napilap alapító-tulajdonosa is.

⁵¹ A pártot 2008 áprilisában alapították azzal a céllal, hogy meghaladják az etnikai elvű politizálást.

⁵² A Független Blokkot 2017. szeptember 9-én alapította meg néhány az SDA-ból kizárt/kivált reformer politikus. A párt elnöke Senad Šepić.

⁵³ A Demokratikus Akció Mozgalmat 2018. március 24-én alapította meg Mirsad Kukić, a tuzlai SDA-ból való kizárását követően. A Mozgalom a korábbi SDA-elnökök, Alija Izetbegović és Sulejman Tihić szellemi örökségét jelölte meg iránytűjének.

⁵⁴ A szervezetet 2008. február 4-én alapították az SDA-ból kiváló politikusok.

2. táblázat

Bosznia-Hercegovina parlamentje Képviselők Háza
2014-es és 2018-as választási eredményeinek összehasonlítása
a bosnyák-horvát Föderációban

Párt	2014 mandátum ⁵⁵	2018 mandátum ⁵⁶	%	Szavazatszám
Demokratikus Akciópárt – SDA	9 (7+2) ⁵⁷	8 (6+2)	25,48	252 058
Demokratikus Front – DF – Željko Komšić	5 (4+1)	3	9,72	96 174
Szövetség a Jobb Jövőért – SBB BiH – Fahrudin Radončić	4 (3+1)	2 ⁵⁸	6,83	67 599
Horvát Demokratikus Közösség – HDZ BiH-Horvát Parasztpárt – Horvát Kereszténydemokrata Unió BiH – Horvát Jog Párt dr. Ante Sarčević – Horvát Jog Párt HB	4	5	14,71	145 487
Szociáldemokrata Párt – SDP BiH	3 (2+1)	5 (3+2)	14,23	140 782
A Mi Pártunk	–	2 (1+1)	4,89	48 401
Független Blokk	–	1	4,20	41 512
Demokratikus Akció Mozgalom – PDA	–	1	3,88	38 417
Horvát Demokratikus Közösség – HDZ 1990 ⁵⁹	1	–	–	–
Bosznia-Hercegovina Hazafias Párt – BPS Sefer Halilović ⁶⁰	1	–	–	–

⁵⁵ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/ParlamentBIH/ZbirniRezultate.aspx

⁵⁶ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId#/2/1/0/0/0/0

⁵⁷ Zárójelben szerepel, hogy az adott párt hány rendes (első szám) és hány kompenzációs (második szám) mandátumot nyert. Amennyiben csak egy szám szerepel a négyzetben, akkor kiemelésre kerül amennyiben kompenzációs mandátumról van szó.

⁵⁸ Mindkét mandátumot kompenzációs listán szerezte a párt.

⁵⁹ A HDZ 1990 jobbközép elvek mentén szerveződő kereszténydemokrata pártot, amely a választások ezen szintjén nem nyert mandátumot, 2006. április 16-án alapította meg Božo Ljubić vezetésével egy a HDZ BiH-ből kiváló csoport. A kiválás oka Božo Ljubić és Dragan Čović pártelnök közötti szembenállás volt. Mindkét pártról elmondható, hogy igyekszik meggyőzni a híveit arról, hogy a boszniai horvát nemzeti közösség érdekeit ő képviseli autentikusabban. A 2000-ben létrehozott boszniai Horvát Nemzetgyűlés jelenlegi elnöke Čović, főtanácsának elnöke pedig Ljubić. A Horvát Nemzetgyűlésnek 13 boszniai horvát párt a tagja, célja pedig elsősorban a boszniai horvátok alkotmányos helyzetének javítása.

⁶⁰ A szélsőjobboldali bosnyák nemzeti pártot 1996-ban alapította Sefer Halilović, aki 1992 és 1993 között Bosznia-Hercegovina Köztársaság hadseregének a parancsnoka volt. Az előző választásokkal ellentétben a párt nem szerzett mandátumot.

Párt	2014 mandátum ⁵⁵	2018 mandátum ⁵⁶	%	Szavazatszám
Demokratikus Aktivitás Pártja – A-SDA	1	1	3,01	29 726
Összesen	28	28	86,95	860 156

3.2 Bosznia-Hercegovina állami parlamentje Képviselők Háza tagjainak megválasztása a Szerb Köztársaságban

Bosznia-Hercegovina parlamentje Képviselők Házának a Szerb Köztársaságban közvetlenül megszerezhető 14 mandátumából kilencet három, részarányos nyílt listás többmandátumos választókerületben osztanak ki⁶¹, azzal, hogy azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először mandátumban, amelyek megszerezték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át. A pártok és a független jelöltek számára a választásokon való induláshoz egyaránt legalább 5000 érvényes aláírás összegyűjtése szükséges. A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként kell elérniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik. A 14 mandátumból fennmaradt öt kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az egész entitás mint egy választókerület területén megszerezték a leadott érvényes szavazatok 3%-át. A kompenzációs mandátumok elosztása zárt pártlistás rendszerben történik.

2018. október 7-én Bosznia-Hercegovina Képviselők Házának a Szerb Köztársaságban közvetlenül megszerezhető 14 mandátumáért 14 lista (párt vagy pártszövetség) indult, amelyből hat jutott be a parlamentbe (2014-ben 15 induló öt bejutó). Első helyen a korábbi választásokhoz hasonlóan a nemzeti konzervatív és gyakran a Szerb Köztársaság függetlenné válásával fenyegető Független Szociáldemokraták Szövetsége SNSD (*Savez Nezavisnih Socialdemokrata*)⁶² végzett hat mandátummal (2014-ben ugyanennyi képviselői helyet szerzet a párt). A második helyre a szintén nemzeti konzervatív Szerb Demokrata Párt SDS (*Srpska Demokratska Stranka*)⁶³ által vezetett lis-

⁶¹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.2a szakasz a–c pontjai határozzák meg, hogy pontosan mely városok és községek alkotják az egyes választókerületeket.

⁶² A pártot az Ante Marković, Jugoszlávia utolsó szövetségi kormányfője által 1990-ben alapított Reformerek Szövetségének boszniai listájáról a Bosznia-hercegovinai Szocialista Köztársaság parlamentjébe bejutó szerb parlamenti képviselők alapították meg 1996. március 10-én, Milorad Dodik vezetésével. Az SNSD-t létrehozó képviselők alkották a Szerb Köztársaság parlamentjében 1992–1996 között az SDS ellenzékét. A párt kezdeti mérsékelt szociáldemokrata irányvonalát fokozatos átvevő szerb nacionalista és szeparatista irányváltás miatt 2012-ben kizárta soraiból a Szocialista Internacionálé.

⁶³ Az SDS-t 1990. július 12-én alapította Radovan Karadžić, aki 1992–1996 között az akkori Szerb Köztársaság elnöke volt és akit, 2008. júliusi belgrádi letartóztatását követően 2016 márciusában 40 év börtönbüntetésre ítélt a hágai Nemzetközi Törvényszék (ICTY) a boszniai háborúban (1992–95) elkövetett népirtás valamint háborús és emberiség elleni bűncselekmények mi-

ta (SDS-NDP⁶⁴-NS-SRS) futott be három mandátummal (2014-ben öt). A Demokratikus Fejlődés Pártja PDP (*Partija Demokratskog Progresna*)⁶⁵ kettő mandátummal (2014-ben egy mandátum az NDP-vel közösen) a harmadik helyre került. A Demokratikus Nemzeti Szövetség DNS (*Demoktarski Narodni Savez*)⁶⁶, a Demokratikus Akciópárt SDA és a Szocialista Párt SP (*Socilasitička Partija*)⁶⁷ pedig egyaránt egy-egy mandátumot nyert (a DNS és az SDA 2014-ben szintén egy-egy mandátumot szerzett a Szerb Köztársaság területéről az SP ekkor nem jutott be az állami parlament alsóházába).

3. táblázat

Bosznia-Hercegovina parlamentje Képviselők Háza 2014-es és 2018-as választási eredményeinek összehasonlítása a Szerb Köztársaságban

Párt	2014 mandátum ⁶⁸	2018 mandátum ⁶⁹	%	Szavazatszám
Független Szociáldemokraták Szövetsége – SNSD	6	6 (4+2)	39,10	260 930
Szerb Demokrata Párt – SDS (SDS –NDP-NS-SRS)	5	3	24,34	162 414
Demokratikus Fejlődés Pártja – PDP	1	2 (1+1)	12,56	83 832
Demokratikus Nemzeti Szövetség – DNS	1	1	10,29	68 637
Szocialista Párt SP	-	1 ⁷⁰	4,69	31 321
Demokratikus Akciópárt – SDA	1	1 ⁷¹	4,45	29 673
Összesen	14	14	95,43	636 807

att, mely ítélet ellen a vádlott fellebbezett. A Nemzetközi Törvényszék fennmaradó ügyeit mandátuma lejártá után átvevő ENSZ Nemzetközi Törvényszéki Mechanizmusa (MICT) a fellebbviteli eljárásban 2019. március 20-én kelt ítélethirdetésében elutasította az elsőfokú ítélet ellen benyújtott fellebbezést és életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte Karadžićot. A párt 2006-os választásokon elvesztette vezető szerepét és az óta folyamatosan az SNSD ellenzékeként politizál a szerb entitásban.

⁶⁴ A Nemzeti Demokratikus Mozgalom NDP (*Narodni Demokratski Pokret*) nevű párt a Demokrata Párt és a Nemzeti Demokrata Párt összeolvadásából jött létre 2013. június 9-én. Alapítója Dragan Čavić. 2014 áprilisában az Új Szocialista Párt is beolvadt az NDP-be.

⁶⁵ A jobboldali technokrata, a gazdasági kérdéseket középpontba helyező szerb pártot 1999 szeptemberében Mladen Ivanić alapította.

⁶⁶ A 2000 júniusában alapított szerb konzervatív párt.

⁶⁷ Az 1993 júniusában alapított szervezet egészen napjainkig az egyetlen baloldali, szociáldemokrata politikai alternatíva a Szerb Köztársaság területén.

⁶⁸ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/ParlamentBIH/ZbirniRezultate.aspx

⁶⁹ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#2/2/0/0/0/0

⁷⁰ Kompenzációs mandátum.

⁷¹ Kompenzációs mandátum.

3.3 Kormányalakítás

Bosznia-Hercegovina parlamentjének Képviselők Háza 2018. december 6-án tartotta alakuló ülését, ahol a mandátumot nyert képviselők közül a SDP és a PDP képviselői választási csalásra hivatkozva nem vették át a képviselői mandátum megszerzésének igazolását a Központi Választási Bizottságtól. Az ülés során az alsóházi képviselők többsége, 26 támogató, nyolc ellenző és hét tartózkodó szavazat mellett a horvát Borjana Krištot a HDZ BiH politikusát választotta meg az alsóház elnökének, aki az előző parlamenti ciklusban is ezt a tisztséget töltötte be.⁷² A házelnök első helyettesévé az SDA politikusát, Bosznia-Hercegovina kormányának a Miniszterek Tanácsának⁷³ ügyvezető miniszterelnökét, Denis Zvizdićet választották, aki nyolc hónapot követően tölti majd be az elnöki tisztséget.⁷⁴ A házelnök második helyettesévé az SNSD politikusát Nebojša Radmanovićot választották.⁷⁵ Az alsóház eljárási szabályzatának 6. szakasza 2. bekezdése alapján az alakuló ülés során – a háromtagú házelnöki kollégium megválasztását követően – megválasztották a Miniszterek Tanácsa megválasztásának előkészítéséért felelős bizottságot, amelybe minden az alsóházba bejutott párt vagy koalíció egy képviselőt jelölhet, és amelynek a tagságáért a független képviselők automatikusan indulnak. Az állami szintű kormányalakításra a kézirat lezárásáig (2019. 05. 01.) nem került sor. Az ezzel kapcsolatos legutóbbi fejlemény, hogy április 17-én az SDA, a HDZ és az SNSD vezetői megállapodtak a miniszteri és miniszterhelyettesi pozíciók elosztásában.⁷⁶

3.4. Bosznia-Hercegovina állami parlamentje felsőháza, a Népek Háza tagjainak a megválasztása

Bosznia-Hercegovina állami parlamentje felsőházának a Népek Házának 15 tagja közül tízet (öt bosnyák és öt horvát főt), a bosnyák-horvát Föderáció parlament-

⁷² Az állami szintű Képviselők Háza eljárási szabályzatának 4. szakasza 1. bekezdése értelmében az állami szintű parlament elnökének nemzetisége nem lehet azonos a kollektív elnökség elnöklő tagjával (szerb, Milorad Dodik), sem a miniszterelnökével (bosnyák, Denis Zvizdić), így a horvát nemzeti közösségnek járt e tisztség (www.parlament.ba/data/dokumentum/pdf/Poslovik%20PD%20bs.pdf)

⁷³ Bosznia-Hercegovina Miniszterek Tanácsáról szóló törvény 5. szakasza értelmében az állami szintű kormánynak a miniszterelnökön túl 9 minisztere van (külügy, kereskedelmi és gazdasági, pénzügy, kommunikációs és közlekedési, civil ügyekért felelős, emberi jogi és menekültügyi, igazságügyi, biztonsági és védelmi miniszter). A 6. szakasz értelmében az államalkotó nemzetek egyenlő képviselete érvényesül a Miniszterek Tanácsa összetételében, azaz 3-3 miniszteri hellyel rendelkeznek. E szabálynak megfelelően a 2014-es parlamenti választásokat követően 3 horvát minisztert a HDZ, 2 bosnyák minisztert az SDA, 1-et az SBB, míg 2 szerb minisztert az SDS, 1-et pedig a PDP adott. A kormányfőt az SDA adta Denis Zvizdić személyében.

⁷⁴ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 1.8. szakaszának 4. bekezdése a két tisztség egyidejű betöltését az új kormány megalakulásáig lehetővé teszi.

⁷⁵ Ld. www.avaz.ba/vijesti/bih/437433/borjana-kristo-predsjedavajuca-denis-zvizdic-i-nebojsa-radmanovic-zamjenici

⁷⁶ Ld. www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=67309

jének Népek Házába delegált bosnyák és horvát választmányok választanak, míg az öt szerb főt a Szerb Köztársaság Nemzetgyűlése választja meg.⁷⁷ A horvát és bosnyák tagok megválasztásában nem vehet részt a Föderáció felsőházába delegált 17 szerb és hét egyéb nemzetiségű képviselő, míg az öt szerb felsőházi képviselő megválasztásában a Szerb Köztársaság Nemzetgyűlésébe delegált bosnyák és horvát, illetve egyéb nemzetiségi képviselők is részt vehetnek.⁷⁸ Bosznia-Hercegovina választási törvénye értelmében, a Föderációban minden olyan politikai entitás, amely részt vesz a felsőház bosnyák és horvát tagjainak a megválasztásában, vagy minden felsőházi bosnyák és horvát tagnak joga van arra, hogy egy vagy több jelöltet jelöljön az állami szintű felsőház nemzetiségi alapú választási listáira. A törvény rögzíti továbbá, hogy a listán több jelöltet indíthatnak annál, mint amennyi a kiosztható mandátumok száma, s hogy a szavazás titkos, ahol minden választásra jogosult képviselő egy szavazatot adhat le. A Szerb Köztársaság esetében minden a Nemzetgyűlésben jelen lévő politikai párt vagy egyéni képviselő egy vagy több személyt jelölhet az induló listákra, amelyek több személyt is tartalmazhatnak a kiosztható mandátumok számánál. Minden képviselő egy szavazattal rendelkezik, a szavazás titkos. A mandátumokat az állami szintű parlament felsőházába mindkét entitás esetében a Sainte-Laguë-formula alapján osztják ki.⁷⁹ Az állami szintű Népek Háza tagjainak megválasztására a bosnyák-horvát Föderációban közvetlenül a felsőház tagjainak beiktatását, a Szerb Köztársaságban pedig a Nemzetgyűlés tagjainak beiktatását követően azonnal, de legkésőbb a választási eredmények hitelesítését követően 30 napon belül sor kell, hogy kerüljön.⁸⁰ A Szerb Köztársaság Nemzetgyűlése a parlament felsőháza, a Népek Tanácsának megválasztásával egyidejűleg, 2018. december 5-én négy SNSD-s és egy SDS-es képviselő személyében megválasztotta az állami szintű parlament felsőházába delegálandó öt tagot is.⁸¹ A Föderáció felsőháza 2019. február 20-i alakuló ülését követően nyílt lehetőség az állami parlament felsőháza tagjainak a megválasztására. A felsőház alakuló ülésére és a bosnyák és horvát tagok, valamint az elnök és az alelnökök megválasztására február 28-án került sor. Választás eredményeképpen a horvát érdekeket négy HDZ BiH-es és egy DF-es képviselő, a bosnyák érdekeket pedig három SDA-s, egy SDP-s és egy SBB-s képviselő védelmezheti majd az állami szintű parlament felsőházában. A testület elnöke a bosnyák Bakir Izetbegović (SDA), a horvát alelnöke Dragan Čović (HDZ BiH), a szerb alelnöke pedig Nikola Špirić (SNSD) lett.⁸² Az állami szín-

⁷⁷ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya 4. szakasz 1. bekezdés.

⁷⁸ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.12a szakasz.

⁷⁹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.12d–g szakaszok.

⁸⁰ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.12b szakasz.

⁸¹ Ld. www.atvbl.com/vijesti/bih/poznati-delegati-doma-naroda-bih-i-vijeca-naroda-rs-6-12-2018

⁸² Ld. www.nezavisne.com/novosti/bih/Konstituisan-Dom-naroda-Parlamenta-BiH-delegati-dali-svecane-izjave/525180

tú felsőház elnökségének tagjai az elnöki tisztségben nyolchavonta automatikusan váltják egymást.⁸³

4. Parlamenti választások és eredmények Bosznia-Hercegovina két entitásában, a bosnyák-horvát Föderációban és a Szerb Köztársaságban

4.1. Parlamenti választások és eredmények a bosnyák-horvát Föderációban

2018. október 7-én nyolcadik alkalommal⁸⁴, közvetlenül, négyéves időtartamra választották meg Bosznia-Hercegovina Föderációjának kétkamarás parlamentje Képviselők Házának 98 tagját, majd közvetett módon a kantonok parlamentjei által került megválasztásra a Népek Házának 58 tagja (17 bosnyák, 17 horvát, 17 szerb, hét egyéb). Az 1996 és 2002 közötti időszakban a jelenlegitől eltérő módon a Föderáció 1994-es alkotmányának rendelkezése értelmében a parlament alsóházának 140, a felsőháznak pedig 30 bosnyák, 30 horvát tagja volt.⁸⁵ Az egyéb népek részére biztosított helyek száma – mely a 60 bosnyák-horvát helyhez viszonyítva arányosan lett meghatározva – 14 főt tett ki (összesen 74 főt számlált a felsőház).⁸⁶

4.2 Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát entitása parlamentje alsóháza, a Képviselők Háza tagjainak a megválasztása

Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát entitása, a Föderáció parlamentje Képviselők Házának (alsóház) a közvetlenül megszerezhető⁸⁷ 98 mandátumából 73-at tizenkettő, részarányos nyílt listás többmandátumos választókerületben osztanak ki négy évre, azzal, hogy azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először mandátumban, amelyek megszerezték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át.⁸⁸

⁸³ Az állami szintű Képviselők Háza eljárási szabályzatának 22. szakasza 1. bekezdése értelmében

⁸⁴ 1996, 1998, 2000, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018 (a szerző egyéni gyűjtése).

⁸⁵ A Föderáció 1994. március 30-án törvényerőre emelkedett alkotmánya IV. fejezetének 2. szakasza 1. bekezdése

⁸⁶ BANKS, Arthur S. – MILLER, Thomas C.: *Political Handbook of the World: 1998*. In: BANKS, Arthur S. – MILLER, Thomas C. (eds.): *Political Handbook of the World: 1998* (New York: Binghamton University) 112.

⁸⁷ Bosznia-Hercegovina választási törvényének 10.1. szakasza értelmében a választásra a Föderáció területén szavazati joggal rendelkezők jogosultak.

⁸⁸ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.7. szakasz 2. bekezdés.

5. táblázat

A bosnyák-horvát Föderáció parlamentje Képviselők Háza
73 mandátumának a választókerületi megoszlása⁸⁹

Többmandátumos választókerület	A választókerület szerkezete	Kiosztható mandátumszám
I.	Az egyes kantonból áll	9
II.	A teljes kettes és a hármas számú kanton egy részéből (Gradačac, Gračanica és Kelet-Doboj) áll, továbbá Brcskó Körzet bosnyák-horvát Föderációban regisztrált szavazói is ebben a kerületben szavazhatnak	5
III.	A hármas számú kanton egy további része alkotja (Lukavac, Srebrenik, Tuzla és Čelić)	7
IV.	A hármas kanton egy újabb része képezi (Teočak, Banovići, Živinice, Kalesija, Sapna és Kladanj)	4
V.	A négyes kanton egy része (Dél-Doboj, Tešanj, Maglaj, Žepče, Zavidovići, Zenica és Usora) alkotja	8
VI.	A négyes kanton fennmaradó része (Kakanj, Vareš, Olovo, Visoko és Breza) alkotja	4
VII.	Az ötös kantonból és a kilences kanton egy részéből (Novi Grad-Szarajevó, Ilidža, Hadžići és Trnovo) áll	6
VIII.	A hatos kanton alkotja	9
IX.	A hetes kanton alkotja	8
X.	A nyolcas kanton alkotja	3
XI.	A kilences kanton egy részéből (Ilijaš, Vogošća, Szarajevó-Központ, Stari Grad-Szarajevó és Novo Szarajevó) áll	7
XII.	A tízes kanton alkotja	3

A választási törvény 10.1. szakaszának harmadik bekezdése értelmében mindhárom államalkotó nemzet legkevesebb négy taggal kell, hogy rendelkezzen a Föderáció alsóházában. A pártok és a független jelöltek számára a bosnyák-horvát entitás parlamentjének Képviselők Háza megválasztásán való induláshoz egyaránt legalább 3000 érvényes aláírást szükséges összegyűjteni.⁹⁰ A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként el kell érniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik. A 98 mandát-

⁸⁹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 20.13. szakasz b. bekezdés.

⁹⁰ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.4. szakasz 3. bekezdés.

tumból fennmaradt 25 kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az entitás egész területén megszerezték a le-adott érvényes szavazatok 3%-át. A kompenzációs mandátumok elosztása zárt pártlistás rendszerben történik. Az egész entitás területe egy választókerületnek minősül a kompenzációs mandátumok kiosztásánál.

2018. október 7-én Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát Föderációja Képviselők Házának közvetlenül megszerezhető 98 helyéért 28 lista (párt vagy pártszövetség) indult, amelyből 12 jutott be a törvényhozás alsóházába (2014-ben 27 induló 11 bejutó). A Föderációban az előző választások mintájára ismét a bosnyákok vezető pártja a Demokratikus Akciópárt – SDA végzett az első helyen 27 mandátummal (2014-ben 29). A második helyen a Szociáldemokrata Párt és a Horvát Demokratikus Közösség HDZ-BiH köré tömörülő szövetség végzett 16-16 mandátummal (2014-ben 12-12). A harmadik a Demokratikus Front lett tíz mandátummal (2014-ben 14). A Szövetség a Jobb Jövőért elnevezésű párt nyolc mandátumot nyert (2014-ben 16). A Mi Pártunk nevet viselő formáció ezennel hat mandátumot szerzett (2014-ben egyet). A Demokratikus Akció Mozgalom PDA és a Független Blokk egyaránt négy-négy mandátumot nyert (2014-ben egyik formáció sem szerzett a mandátumot). A Demokratikus Aktivitás Pártja A-SDA, a Horvát Demokratikus Közösség HDZ 1990 és a Nemzet és Igazság (*Narod i Pravda*)⁹¹ egyaránt két mandátumot szereztek. Bosznia-Hercegovina Munkáspártja (*Laburistička Stranka Bosne i Hercegovine*)⁹² a 2014-es választási eredményéhez hasonlóan egy mandátumot nyert.

6. táblázat

Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát entitása parlamentje Képviselők Háza 2014-es és 2018-as választási eredményeinek az összehasonlítása

Párt	2014 mandátum ⁹³	2018 mandátum ⁹⁴	%	Szavazatszám
Demokratikus Akciópárt – SDA	29 (21+8)	27 (22+5)	25,25	252 817
Szövetség a Jobb Jövőért – SBB BiH – Fahrudin Radončić	16 (13 +3)	8 (5+3)	7,05	70 571
Demokratikus Front – Željko Komšić	14 (10+4)	10 (9+1)	9,36	93 708

⁹¹ A pártot 2018. március 12-én alapították Szarajévban. Elnöke Elmedin Konaković egykori hivatalos kosárlabdázó lett, aki az alapításkor Szarajevó Kanton miniszterelnöke volt. A korábbi SDA-tag Konaković 2018 januárjában a közte és a pártelnök, Bakir Izetbegović közötti feloldhatatlan ellentét (Konaković elnökségi aspirációi, az SDA korrupciós ügyeinek kritizálása) miatt lépett ki az SDA-ból. A párt célja a polgárok jogainak a helyreállítása.

⁹² A pártot 2013. december 23-án Velika Kladusában alapította Fikret Abdić boszniai politikus és üzletember lánya, Elvira Abdić-Jelenović.

⁹³ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/ParlamentFBIH/ZbirniRezultate.aspx

⁹⁴ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/4/0/0/0/0

Párt	2014 mandátum ⁹³	2018 mandátum ⁹⁴	%	Szavazatszám
Horvát Demokratikus Közösség HDZ BiH–Horvát Parasztpárt–Horvát Kereszténydemokrata Unió BiH–Horvát Jog Párt dr. Ante Sarčević–Horvát Jog Párt	12 (11+1)	16 (13+3)	14,35	143 704
Szociáldemokrata Párt – SDP BiH	12 (10+2)	16 (12+4)	14,53	145 458
Demokratikus Akció Mozgalom – PDA	–	4 (3+1)	3,77	37 731
Független Blokk	–	4 (1+3)	3,49	34 913
Horvát Demokratikus Közösség HDZ 1990	4	2	2,56	25 663
Bosznia-Hercegovina Hazafias Párt BPS – Sefer Halilović	4 ⁹⁵	–	–	–
Bosznia-Hercegovináért Párt – SBiH	3 ⁹⁶	–	–	–
Demokratikus Aktivitás Pártja A – SDA	2	2	2,74	27 396
Mi Pártunk	1	6 (1+5)	5,09	50 947
Nemzet és Igazság	-	2	2,32	23 222
Bosznia-Hercegovina Munkáspártja	1	1	0,76	7 656
Összesen	98	98	91,27	913 786

4.3. Kormányalakítás

Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát föderációjának Képviselők Háza 2018. november 27-én tartotta feszültségekkel terhelt alakuló ülését, ami első sorban a ház elnöke és két alelnöke megválasztásával kapcsolatban alakult ki. Az SDA képviselői Asim Sarajlić és Adnan Efendić amellett foglaltak állást, hogy az elnök és az alelnökök megválasztása a Hárszabály értelmében egy időben kell, hogy megtörténjen, míg az SDP politikusa Damir Mašić pedig a tisztségek külön való megválasztása mellett érvelt, arra hivatkozva, hogy ebben állapotok meg az parlament alakuló ülését előkészítő ülés alkalmával. Miután a képviselők – az SDA, HDZ

⁹⁵ Kompenzációs mandátum.

⁹⁶ Kompenzációs mandátum.

BiH és a Munkáspárt kivételével – elfogadták az ülés napirendjét, amely ellátta a munkacsoportok megalakítását, továbbá a házelnök és alelnökeinek megválasztását is, sor került az mandátumok hitelesítésére és az ünnepélyes esküételre. Ezt követően az SDP, a Demokratikus Front és a Mi Pártunk az SDP politikusát Elvira Karajbićot jelölte házelnöknek, mire a levezető elnök, Edin Mušić (SDA) berekesztette az alakuló ülést arra hivatkozva, hogy a Házzsabály értelmében nem adottak a folytatás feltételei, mivel a képviselői csoportok nem alakultak meg. Annak ellenére, hogy az üléstermet elhagyták az SDA, a HDZ BiH, a HDZ 1990 és a Munkáspárt képviselői, az ülés folytatódott. Vezetését, mint a jelen lévő legidősebb képviselő az SDP-s Mile Atlagić vette át. Az ülésteremben maradt pártok (SDP, Demokratikus Front, SBB BiH, Mi Pártunk, PDA, Független Blokk, A-SDA, Nemzet és Igazság) összes képviselője 52 szavazattal egyhangúlag Elvira Karajbićot választotta a ház elnökének, aki arra hivatkozva, hogy nem álnak fenn a feltételek a két alelnök megválasztására, bezárta az ülést.⁹⁷ A Föderáció kormánya a kézirat május eleji lezárásáig a felek közötti megállapodás hiányában nem alakult meg.⁹⁸

4.4 Bosznia-Hercegovina bosnyák-horvát entitása parlamentje felsőháza, a Népek Háza tagjainak a megválasztása

Bosznia-Hercegovina Föderáció entitása parlamentjének Népek Háza 58 taggal rendelkezik, akiket a tíz kanton közgyűlése választ meg négy évre. A bosnyák, a horvát és a szerb nemzeti közösség egyaránt 17 fő küldésére jogosult, továbbá hét főt delegálhatnak az egyéb nemzetiségek. A felsőházi tagok megválasztására a kantonok közgyűléseiben nemzetiségi alapon szerveződő választótestületek alakulnak és mind az egyes választótestületet alkotó pártoknak vagy pedig az egyes tagoknak lehetősége van arra, hogy egy vagy több jelöltet jelöljenek induló választási listákra. A nemzetiségi és az egyéb listák is több jelöltet tartalmazhatnak a kiosztható mandátumok számánál, feltéve, ha az adott kanton törvényhozó testületében nagyobb számú képviselővel rendelkeznek annál, mint ahány tagot kell delegálniuk.⁹⁹ A szavazás titkos, ahol minden képviselő egy szavazattal rendelkezik.¹⁰⁰ A bosnyák, a horvát és a szerb felsőházi nemzetiségi képviselőket minden egyes kanton közgyűlésében külön-külön az utolsó népszámlálás alapján, népes-ségarányosan választják meg, azzal, hogy minden kantonban egy garantált hely

⁹⁷ Ld. www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/pripreme-za-konstitutivnu-sjednicu-predstavnicog-doma-fbih-su-u-toku-dosli-certifikati-iz-cik-a-bih-a-i-poslanici-polako-pristizu-412197

⁹⁸ A bosnyák-horvát Föderáció Alkotmánya 4. szakasza 1. bekezdése értelmében a Föderáció kormánynak a miniszterelnökön túl 16 minisztere van. Nyolc bosnyák (mely kvótából a miniszterelnök egy helyet az egyéb nemzetiségeknek adhat), öt horvát, három szerb. E szabálynak megfelelően a 2014-es parlamenti választásokat követően bosnyák helyeket az SDA és a SBB BiH (6+2), a horvát helyeket a HDZ BiH (5), a szerb helyeket pedig az SBB BiH és a HDZ BiH (2+1) töltötte fel. A kormányfőt az SDA adta Fadil Novalić személyében.

⁹⁹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.11. szakasz 1–2. bekezdések.

¹⁰⁰ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.14. szakasz 1–2. bekezdések.

jár a három államalkotó nemzetnek, míg az egyéb nemzetiségek csak bizonyos kantonokból küldhetnek képviselőket. Amennyiben a szükséges számú képviselőt egy kantonban nem tudják megválasztani, abban az esetben a fennmaradt helyek feltöltése egy másik kantonból történik. A betöltetlen helyek átcsoportosítása a KVB feladata.¹⁰¹ A mandátumokat a Sainte-Laguë-formula alapján osztják ki.¹⁰² A vonatkozó törvény értelmében – amint az már feljebb is részben kifejtésre került – egy-egy kantonban a KVB az utolsó népszámlálás alapján, népességarányosan határozza meg a nemzetiségek és az egyéb kategóriába tartozók részére a Népek Házába az adott kantonból kiosztható mandátumok számát. A KVB 2018. december 18-án kelt határozatában a testület szerb elnökének, Branko Petricinek a kezdeményezését támogatta (5:2 arányban), amely a 2013-as népszámlálás alapján történő mandátumkiosztásra tett javaslatot. Az elbukott indítvány, mely az 1991-es népszámlálási adatok alapján történő mandátumkiosztást szorgalmazta, Suad Arnautović és Ahmet Šantić a KVB bosnyák tagjai terjesztették fel.¹⁰³

A Népek Háza megválasztására 2019. február 20-án került sor. A választások eredményeképpen a 17 szerb helyből az SDP hat, a Szerb Lista – SNSD három, a Liberális Párt (*Liberalna Stranka – BiH*) kettő, a HDZ, az SDA és a Szerb Haladó Párt – SNS (*Srpska Napredna Stranka*)¹⁰⁴ pedig egy mandátumot szerzett. A 17 bosnyák helyet az SDA nyolc, az SDP három, az SBB és az A-SDA kettő, a PDA és az SBiH pedig egy képviselővel tölthette fel. A 17 horvát helyből a HDZ tizenhárom, a Mi Pártunk, a DF, a Munkáspárt és a Bosnyák Nemzeti Párt (*Bosanska Narodna Stranka*) egy-egy helyet szerzett meg. Az egyéb nemzetiségi helyeket az SDP BiH és a Mi Pártunk két-két képviselővel, a Munkáspárt, a Néppárt – Munkával a jólétért (*Narodna Stranka – Radom za boljitak*)¹⁰⁵ és a DF pedig egy-egy képviselővel tölthette fel.¹⁰⁶ A parlament felsőházának elnökévé Tomislav Martinovićot (HDZ BiH) választották. A bosnyák elnökhelyetessel ellentétben a szerb elnökhelyettes, a szerb képviselőcsoport megalakulásának hiányában (a 17-ből csak 14 mandátumot sikerült kiosztani, 2014-ben 13-at) ekkor nem került megválasztásra.¹⁰⁷ Erre akkor nyílt lehetőség, miután a KVB február 27-én elfogadta az ún. „Hiányzó mandátumok

¹⁰¹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.16. szakasz 1–2. bekezdések.

¹⁰² Bosznia-Hercegovina választási törvénye 10.12. szakasz 2. bekezdés.

¹⁰³ Az elfogadott döntés értelmében az alábbiak szerint kerülnek kiosztásra a felsőházi mandátumok: 1. Una-Sana kanton: 2 bosnyák, 1 horvát, 2 szerb, 1 egyéb (1991-es javaslat: 2,1,2,0); 2. Posavinai (Szávamelléki) kanton: 1,1,1,0 (1,1,1,0); 3. Tuzlai kanton: 3,1,2,2 (4,1,2,2); 4. Zenica-doboji kanton: 3,1,1,1 (3,2,2,1); 5. Boszniai-Drina menti kanton: 1,1,1,0 (1,1,1,0); 6. Közép-boszniai kanton: 1,3,1,1 (1,3,1,1); 7. Hercegovinai-neretvai kanton: 1,3,2,0 (1,3,1,1); 8. Nyugat-hercegovinai kanton: 1,3,1,0 (1,2,1,0); 9. Szarajevó kanton: 3,1,3,2 (2,1,5,2); 10. Livnói kanton 1,2,3,0 (1,2,1,0) (Ld. 21-es lábjegyzet).

¹⁰⁴ 2009-ben alapított szerb nacionalista párt.

¹⁰⁵ 2001 októberében alapított multietnikus párt.

¹⁰⁶ Ld. www.parlamentfbih.gov.ba/v2/bs/stranica.php?idstranica=6

¹⁰⁷ Ld. www.bhrt.ba/vijesti/bih/usvojen-budzet-fbih-zavrse-na-sjednica/

kiosztásának kritériumai és eljárási módja”¹⁰⁸ nevű dokumentumot.¹⁰⁹ A KVB a még betöltetlen három szerb nemzetiséget megillető felsőházi hellyel kapcsolatban március 5-én hozta meg döntését, melynek értelmében az SDP további kettő, a Szerb Lista – SNSD pedig további egy felsőházi képviselői helyet kapott. A Horvát Nemzetgyűlés az állami választási törvénnyel és a Föderáció alkotmányával, továbbá a választás demokratikus alapelveivel egyaránt elletésnek minősítette a KVB szerb helyek feltöltésével kapcsolatos döntését. Egyrészt, mivel a jelöltek nem a kantonok közgyűlései által lettek megválasztva, másrészt pedig, mivel azok nem szerepeltek a felsőházi szerb nemzeti választási listákon.¹¹⁰

4.5 Parlamenti választások és eredmények a Szerb Köztársaságban

2018. október 7-én kilencedik alkalommal¹¹¹, közvetlenül, négyéves időtartamra választották meg Bosznia-Hercegovina Szerb Köztársasága (RS) kétkamarás parlamentje Nemzetgyűlésének (alsóház) 83 tagját, majd közvetett módon a Nemzetgyűlés által került megválasztásra szintén négy évre a Népek Tanácsának (felsőház) 28 tagja (nyolc bosnyák, nyolc horvát, nyolc szerb, négy egyéb). Az RS az 1996 és 2002 közötti időszakban egykamarás parlamenttel rendelkezett, a második kamara létrehozására 2002-ben a szerb entitás túlközpontosítottága és az aránytalan képviselőlet miatt egy korábban már említett főképviselői döntés következtében került sor, lehetőséget biztosítva általa az államalkotó és az egyéb nemzetek kiegyensúlyozottabb reprezentációjára a szerbek által dominált országgrészben.¹¹²

4.6 Bosznia-Hercegovina szerb entitása a Szerb Köztársaság parlamentje alsóháza, a Nemzetgyűlés tagjainak a megválasztása

Bosznia-Hercegovina szerb entitása, a Szerb Köztársaság parlamentje alsóháza, a Nemzetgyűlés 83 kiosztható mandátummal rendelkezik, amelyből 23-27% kompenzációs mandátum formájában, a többi pedig a többmandátumos választókerü-

¹⁰⁸ Ld. www.sluzbenilist.ba/page/akt/VzTck6KaL6l

¹⁰⁹ A KVB három kritériumot határozott meg: I. A szerbek száma kantononként a kanton össz népességéhez viszonyítva százalékosan és abszolút módon (A következő három legnagyobb szerb népességű kantonból került kiosztásra a három mandátum: Szarajevó, Livnó, Una-Sana); II. Olyan politikai szubjektum kaphatja a mandátumot, amely legalább egy mandátumra jogosult a kantonban és amely jelölttel rendelkezik a szerbek által indított listán; III. A helyet a szerb nemzetiségen belül az a jelölt kapja, aki a legtöbb szavazatot nyerte el a kantonban egy olyan politikai szubjektumtól amely legalább egy mandátumot nyert a kanton közgyűlésébe.

¹¹⁰ Ld. www.jabuka.tv/hns-bih-sip-je-donio-nezakonitu-odluku-o-popunjavanju-kluba-srba-udomu-naroda-bih/

¹¹¹ 1996, 1997, 1998, 2000, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018 (a szerző egyéni gyűjtése).

¹¹² KEMENSZKY ÁGNES: *A nemzetközi területi adminisztráció balkáni modelljei: Bosznia-Hercegovina és Koszovó (PhD-értekezés, BCE Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, 2012) 94.*

letekben szerezhető meg.¹¹³ E választási formulát az RS választási törvénye pontosítja, mellyel összhangban a 83 mandátumból 63, kilenc többmandátumos választókerületben, 20 pedig kompenzációs listáról kerül kiosztásra négy évre.¹¹⁴

7. táblázat

A Szerb Köztársaság parlamentje Nemzetgyűlése 63 mandátumának a választókerületi megoszlása^{115, 116}

Többmandátumos választókerület	A választókerület szerkezete	Kiosztható mandátumszám
I.	Prijedor város továbbá Krupa na Uni, Novi Grad, Kozarska Dubica, Oštra Luka és Kostajnica községek képezik	7
II.	Gradiška, Laktaši, Srbac és Prnjavor községek alkotják	7
III.	Banja Luka város és Petrovac, Čelinac, Istočni Drvar, Ribnik, Mrkonjić Grad, Jezero, Kneževo, Kotor Varoš, Šipovo és Kupres községek alkotják	12
IV.	Derventa, Brod, Vukosavlje és Modriča községekből áll	4
V.	Doboj város és Petrovo, Stanari és Teslić községek alkotják	6
VI.	Bijeljina város és Šamac, Donji Žabar, Pelagićevo, Lopare és Ugljevik községek alkotják, továbbá Brcskó Körzet azon választói szavazhatnak itt, akik a Szerb Köztársaságban regisztráltak	9
VII.	Zvornik város és Osmaci, Šekovići, Vlasenica, Bratunac, Srebrenica és Milići községekből áll	7
VIII.	Sokolac, Han Pijesak, Istočna Ilidža, Istočni Stari Grad, Istočno Novo Sarajevo, Trnovo, Pale és Rogatica községek alkotják	4
IX.	Trebinje város és Višegrad, Istočni Mostar, Nevesinje, Kalinovik, Gacko, Foča, Novo Goražde, Čajniče, Rudo, Berkovići, Ljubinja és Bileća községekből áll	7

¹¹³ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 11.2 szakasz 2. bekezdés.

¹¹⁴ A Szerb Köztársaság választási törvénye 39. szakasza. Bosznia-Hercegovina választási törvénye 20.13. szakaszának 2. bekezdése ettől eltérően rendelkezik. Annak értelmében 62 képviselői mandátum szerezhető meg hat többmandátumos egyéni választókerületben, 21 pedig kompenzációs listán. Az állami választási törvény ezúttal sem élvez elsőbbséget.

¹¹⁵ A törvényi előírás értelmében legkevesebb hat többmandátumos választókerületnek kell lennie a szerb entitásban, amelyekben minimum négy, maximum 15 lehet a kiosztható mandátumok száma, úgy, hogy Brcskó Körzet is részét kell, hogy képezze az egyik ilyen választókerületnek (Bosznia-Hercegovina választási törvénye 11.2. szakasz 3. bekezdés).

¹¹⁶ A Szerb Köztársaság választási törvényét módosító törvény 1. szakasza értelmében az I., V., VI., VII. és IX-es választókerületek csekély mértékben módosultak (2018. május 16.).

A 63 mandátumból azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először, amelyek megszerezték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át. A választási törvény 11.1. szakaszának második bekezdése értelmében mindhárom államalkotó nemzet legkevesebb négy taggal kell, hogy rendelkezzen a Szerb Köztársaság parlamentje alsóházában.¹¹⁷ A pártok és a független jelöltek számára a választáson való induláshoz egyaránt legalább 3000 érvényes aláírást szükséges összegyűjteni.¹¹⁸ A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként kell elérniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik. A 83 mandátumból fennmaradt húsz kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az egész entitás területén megszerezték a leadott érvényes szavazatok 3%-át. A kompenzációs mandátumok elosztása zárt pártlistás rendszerben történik. Az egész entitás területe egy választókerület alkot a kompenzációs mandátumok kiosztásánál.

2018. október 7-én az RS Nemzetgyűlésének közvetlenül megszerezhető 83 mandátumáért 31 lista (párt vagy pártszövetség) indult, amelyből nyolc jutott be a törvényhozás alsóházába (2014-ben 29 induló hét bejutó). Első helyen az eggyel korábbi választásokhoz hasonlóan a Független Szociáldemokraták Szövetsége SNSD végzett 28 mandátummal (2014-ben 29). A második helyre a Szerb Demokrata Párt SDS által vezetett lista (SDS-NS-SRS) érkezett 16 mandátummal (2014-ben úgy szerzett 24 mandátumot a párt, hogy akkor az Egyesült Nyugdíjasok Pártja is az általa indított listán szerepelt). A Demokratikus Nemzeti Szövetség DNS 12 mandátummal a harmadik helyen végzett (2014-ben nyolc mandátum a Szerb Radikális Párttal közös listán). A Demokratikus Fejlődés Pártja PDP RS kilenc mandátummal (2014-ben hét) jutott be a parlament alsóházába, a Szocialista Párt SP pedig hét mandátumot nyert (2014-ben öt). A Nemzeti Demokratikus Mozgalom NDP és az Együtt Boszniaért (SDA-SBIH-BPS)¹¹⁹ egyaránt négy-négy mandátumot szerzett (2014-ben az NDP öt mandátumot nyert, míg az Együtt Boszniaért lista tagjai közül az SDA és az SBiH a Haza Koalícióban együtt indulva öt mandátumot, addig a BPS-nek nem sikerült mandátumot szereznie a Szerb Köztársaságban). Az Együtt Srpska US (*Ujedinjena Srpska*)¹²⁰ elnevezésű párt három megszerezett mandátumával a legkevesebb helyet rendelkezik majd a Szerb Köztársaság alsóházában.

¹¹⁷ A négy bosnyák képviselőből három (Edin Ramić, Senad Bratić, Begija Smajić) az Együtt Boszniaért, míg egy (Nina Bukeylović) az SDS listáján került be a Nemzetgyűlésbe. A négy horvát képviselőből kettő (Željka Stojčić, Sanja Kovačević) az SNSD, egy (Andrea Dorić) az SP és szintén egy (Mijo Perkunić) az Együtt Boszniaért listáján került be a Nemzetgyűlésbe.

¹¹⁸ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.4. szakasz 3. bekezdés.

¹¹⁹ Ld. www.klix.ba/vijesti/bih/potvrđjena-koalicija-zajedno-za-bih-sda-szbih-i-bps-zajedno-na-izborima-u-rs-u/180619102

¹²⁰ A pártot 2015 decemberében alapította az SDS-ből kivált Nenad Stevandić.

8. táblázat

Bosznia-Hercegovina Szerb Köztársasága parlamentje alsóháza
a Nemzetgyűlés 2014-es és 2018-as választási eredményeinek összehasonlítása

Párt	2014 mandátum ¹²¹	2018 mandátum ¹²²	%	Szavazatszám
Független Szociáldemokraták Szövetsége – SNSD	29 (24+5)	28 (24+4)	31,87	218 201
Szerb Demokrata Párt SDS – Szerb Radikális Párt SRS RS	24 (20+4)	16 (13+3)	18,04	123 515
Demokratikus Nemzeti Szövetség – DNS	8 (6+2)	12 (11+1)	14,44	98 851
Demokratikus Fejlődés Pártja – PDP RS	7 (6+1)	9 (5+4)	10,22	69 948
Haza Koalíció	5 (3+2)	–	–	–
Nemzeti Demokratikus Mozgalom – NDP	5 (3+2)	4 (1+3)	4,12	28 183
Szocialista Párt – SP	5 (1+4)	7 (6+1)	8,19	56 106
Együtt Boszniáért (SDA-SBiH-BPS)	–	4 (2+2)	4,32	29 556
Egyesült Srpska US	–	3 (1+2)	3,09	21 187
Összesen	83	83	94,29	645 547

4.7. Kormányalakítás

A Nemzetgyűlés 2018. november 19-én tartotta alakuló ülését, ahol a képviselők 51 szavazattal (az SNSD, a DNS egy része, az SDS-ből két képviselő, az US, az SP és az Együtt Boszniáért) a korábbi négyéves időszakhoz hasonlóan Nedeljko Čubrilovićot a DNS korábbi politikusát, a Demos alapítóját¹²³ választották meg a Nemzetgyűlés elnökének. Az alakuló ülésen részt vett és letette hivatali esküjét a Szerb Köztársaság újonnan megválasztott elnöke, az előző ciklus kormányfője Željka Cvijanović, továbbá hivatali esküt tett a Nemzetgyűlés megválasztott horvát és bosnyák alelnöke is. Az alakuló ülésen olyan prominens személyiségek is jelen voltak, mint a kollektív államelnökség újonnan megválasztott és elnöklő

¹²¹ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/NarodnaSkupstinaRS/ZbirniRezultate.aspx

¹²² Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/6/0/0/0

¹²³ Čubrilović a DNS alelnöki posztjáról való leváltását követően elhagyta a pártot és 2018. december 22-én megalapította a Demost. A házelnök a DNS 2000-es megalapításától egészen 2018 decemberéig volt a párt tagja.

szerb tagja – aki az előző ciklusban az RS elnöki tisztségét töltötte be – Milorad Dodik, Szerbia miniszterelnöke Ana Brnabić, Szerbia parlamentjének elnöke Maja Gojković, valamint a szerb államfői hivatal főtitkára, korábbi igazságügyi miniszter Nikola Selaković.¹²⁴ Az alakuló ülést követő napon az entitás elnöke eleget téve alkotmányos kötelezettségének¹²⁵ a legtöbb mandátumot szerzett párt, az SNSD politikusát Radovan Viškovićot kérte fel kormányalakításra, aki a kérésnek eleget téve december 17-én megalakította az RS új kormányát. A koalíciós kormány hat párt összefogásával jött létre és 16 főt számlál.¹²⁶ Tagjai az SNSD kilenc (kormányfő és nyolc miniszter), az SP három, a DNS kettő, valamint a Demos, az NDP és az Egyesült Srpska egy-egy miniszterrel.¹²⁷ Az új kormányfő expozéjában kifejtette, hogy célja egy stabil és erős Szerb Köztársaság vezetése, egyúttal több olyan kulcsfontosságú reformterületet nevezett meg, amelyre kiemelt figyelmet kíván fordítani. Ezek között szerepelt többek között a Szerb Köztársaság gazdasága versenyképességének és termelékenységének és a bérek növelése, a fenntartható egészségügyi rendszer kialakítása, a hatékony közsféra és közvállalatok létrehozása, az oktatási rendszer reformja, a demográfiai helyzet javítása, a kutatás-fejlesztés és innováció, valamint a digitális gazdaság, az európai integráció, továbbá a regionális és nemzetközi együttműködés erősítése.¹²⁸

4.8. Bosznia-Hercegovina szerb entitása a Szerb Köztársaság parlamentje Népek Tanácsa (felsőház) tagjainak a megválasztása

Bosznia-Hercegovina szerb entitása a Szerb Köztársaság parlamentje felsőházának a Népek Tanácsának 28 tagja van (nyolc szerb, nyolc horvát, nyolc bosnyák, négy egyéb). A felsőház megalakításának folyamata a Nemzetgyűlés megalakulása alkalmával kezdődik és legkésőbb a Központi Választási Bizottság hivatalos eredményhirdetését követően egy hónappal ér véget. Tagjainak megválasztására az államalkotó és az egyéb népek a Nemzetgyűlésben külön erre a célra létrehozott választási testületeket alakítanak. Amennyiben a megválasztandó tagok száma nagyobb, mint az adott választótestületé, abban az esetben a további képvi-

¹²⁴ Ld. www.atvbl.com/vijesti/republika-srpska/nedeljko-cubrilovic-novi-stari-predsjednik-parlamentarsrpske-19-11-2018

¹²⁵ A Szerb Köztársaság Alkotmánya 80. szakaszának 2. bekezdése értelmében az RS elnöke javaslatot tesz a miniszterelnök személyére a Nemzetgyűlés számára.

¹²⁶ A Szerb Köztársaság Alkotmánya 92. szakasza értelmében az RS kormánynak a miniszterelnökön túl 16 minisztere van. Nyolc szerb (mely kvótából a miniszterelnök egy helyet az egyéb nemzetiségeknek adhat), öt bosnyák és három horvát. E szabály értelmében a 2014-es parlamenti választásokat követően a kormányban a szerb helyeket az SNSD, a DNS és az SP (3+3+2), a bosnyák helyeket az SNSD és az SP (4+1), a horvát helyeket pedig a HDZ BiH, az SNSD és az SP (1+1+1) töltötte fel. A kormányfőt az SNSD adta Željka Cvijanović személyében.

¹²⁷ A 2014. december 17-én 44 támogató és 37 ellenző szavazat mellett megalakult Željka Cvijanović RS koalíciós kormánynak 17 tagja volt: az SNSD kilenc (1 miniszterelnök + 8 miniszter), az SP négy, a DNS három, a HDZ pedig egy minisztert adott.

¹²⁸ Ld. www.atvbl.com/vijesti/republika-srpska/parlament-rs-izbor-nove-vlade-rs-17-12-2018

selők megválasztását az összes város közgyűlésének illetékes választótestületei végzik. Minden, az adott nemzetiségi választótestületben szereplő politikai pártnak vagy egyének lehetősége van egy vagy több tag jelölésére a választási listáján, mivel az választói csoporton belül indított listák több tagot tartalmazhatnak annál, mint ahány főt delegálhatnak, azzal a kikötéssel, hogy a jelöltek nem lehetnek tagjai sem Nemzetgyűlésnek, sem pedig egy város közgyűlésének. A szavazás titkos, ahol minden képviselő egy szavazattal rendelkezik. A mandátumok kiosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik.¹²⁹ A Népek Tanácsának elnöke és három alelnöke alkotja a testület elnökségét, akik megválasztása az alakuló ülésen, az összes képviselői csoport szavazattöbbségével történik.

A Népek Tanácsa tagjainak megválasztására 2018. december 5-én került sor. A választások eredményeképpen a nyolc szerb helyből az SNSD kettőt, az SDS, a DNS, a PDP, a NDP, az SP és az Egyesült Srpska pedig egy-egy helyet tölthetett fel. A nyolc bosnyák helyből az SDA hat, a Boszniaért Párt és az SNSD egy-egy helyet szerzett, míg a nyolc horvát helyből a HDZ négy, a HDZ 1990, az SNSD-s és az SP továbbá egy független jelölt is egy-egy helyet nyert el. Az egyéb nemzetiségi helyekből az SNSD és a DNS is kettő-kettő helyet szerzett.¹³⁰ A testület elnökévé a horvát klub tagját Nada Tešanovićot választották.¹³¹ A testület szerb és bosnyák alelnökei is megválasztásra kerültek.

5. Bosznia-Hercegovina kollektív államelnöksége megválasztásának folyamata és eredménye

Bosznia-Hercegovina kollektív államelnöksége három¹³², egy bosnyák, egy szerb és egy horvát tagból áll, akiket közvetlen módon négyéves időtartamra választanak meg az állam két entitásában.¹³³ Tagjai egyszer újra választhatók, majd ezt követően csak egy elnöki ciklus elteltével választhatók meg ismét¹³⁴. Az elnökség bosnyák és horvát tagját a Bosznia-hercegovinai Föderációban regisztrált választók, míg a szerb tagot a boszniai Szerb Köztársaságban regisztrált választók joga-

¹²⁹ A boszniai Szerb Köztársaság választási törvénye 40. szakasz

¹³⁰ Ld. www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/SNSD-u-cetiri-delegata-u-Domu-naroda/lat/274689.html

¹³¹ Ld. www.ba.n1info.com/Vijesti/a303081/Vijece-naroda-RS-konstituisano.html

¹³² A kollektív államelnökség intézményét Bosznia-Hercegovina Szocialista Köztársaság 1974-es Alkotmánya vezette be, mely kilenc főben határozta meg a tagjainak számát. A többpártrendszer bevezetése és a daytoni megállapodás közötti 1990 és 1996 közötti időszakban pedig hét tagja volt a testületnek (két bosnyák, két horvát, két szerb, egy egyéb). Ld. www.parlament.ba/Content/Read/182?title=Parlamentarizam

¹³³ A daytoni megállapodás értelmében az első alkalommal két évre választják meg az elnökséget – így történt ez 1996-ban –, majd ezt követően négyéves időtartamra (1998, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018).

¹³⁴ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya V. rész – Az elnökség megválasztásának folyamata (1. szakasz b. pont).

sultak megválasztani.¹³⁵ Bosznia-Hercegovina választási törvényének 18.2. szakasza értelmében azok a boszniai állampolgárok, akik Brčko Körzetben¹³⁶ szavazhatnak, azzal a megkötéssel rendelkeznek szavazati joggal a kollektív államfőválasztáson, hogy abban az entitásban szavazhatnak, amelynek állampolgárai. A körzet Statútuma – részben hasonlóan az ország Alkotmányához¹³⁷ – értelmében annak lakói egyaránt állampolgárai lehetnek egy entitásnak és Bosznia-Hercegovinának is.¹³⁸ A három államalkotó nemzet jelöltjei közül azok nyerik el a kollektív elnöki tisztséget, akik az adott entitásban a legtöbb érvényes szavazatot kapják. A kollektív államelnökség elnökét – mely tisztségen nyolchavonta, rotációs elv mentén váltják egymást az elnökség tagjai¹³⁹ – maguk közül jelölik ki az elnökségi tagok azzal, hogy a választásokat követő első alkalommal az a személy lesz az elnök, aki a legtöbb szavazattal szerezte meg az elnöki tisztséget.¹⁴⁰ Az államelnöki tisztséget való induláshoz a korábbi 3000 helyett a vonatkozó törvény módosítását követően 5000 érvényes támogató aláírásra van szükség.¹⁴¹ Az államelnökségnek törekednie kell arra, hogy egyes döntéseit konszenzussal¹⁴² hozza meg. Ezek közé tartozik többek között Bosznia-Hercegovina külpolitikájának folytatása, a nagykövetek és egyéb nemzetközi képviselők kinevezése, az ország nemzetközi szervezetekben és az Európai Unióban történő képviselete, tagság igénylése azon nemzetközi szervezetekben, amelynek az ország még nem tagja. Ezen túlmenően nemzetközi szerződések megkötésére irányuló tárgyalásokat folytat, felmondja vagy Bosznia-Hercegovina parlamentje Képviselők Háza jóváhagyása mellett ratifikálja azokat, végrehajtja továbbá a parlament közgyűlésének határozatait.¹⁴³ Amennyiben egy bizonyos kérdéssel kapcsolatban nincs konszenzus a kollektív elnökség tagjai között, abban az esetben az elnökség két tagja is jogosult döntést hozni, azzal az alkotmányos megkötéssel, hogy az elnökség egyet nem értő félének három napon belül lehetősége van az entitásához tartozó parlamentnél a döntés megsemmisítését kezdeményezni olyan indokkal, hogy az létfontosságú érdekeit sérti az entitásnak amelyet képvisel. Amennyiben az illetékes parlament két-

¹³⁵ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 8.1 szakasz.

¹³⁶ 2000. március 8. óta Bosznia-Hercegovina két entitásának önálló közigazgatással rendelkező közös kondomíniuma. Brčko Körzet saját parlamenttel, kormánnyal, bírósági rendszerrel és rendőrséggel rendelkezik, melyek pontos hatásköreit a körzet Statútuma rögzíti. A 2013-as népszámlálás szerint lakosságának száma 83 516 (35 381 bosnyák, 28 884 szerb, 17 252 horvát, 1999 egyéb) Ld. www.popis2013.ba/popis2013/doc/Popis2013prvolzdanje.pdf

¹³⁷ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya I. cikkének 7. szakasza értelmében az országban létezik bosznia-hercegovinai állampolgárság, amely a szövetségi parlament közgyűlésének hatáskörébe tartozik, továbbá minden entitás saját állampolgársággal is rendelkezik, amelyet ön maga szabályoz.

¹³⁸ Bosznia-Hercegovina Brčko Körzetének Statútuma 12. szakasz 1. bekezdés.

¹³⁹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 8.3 szakasz.

¹⁴⁰ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya V. szakasz – Az elnökség megválasztásának folyamata 2. bekezdés b) pont.

¹⁴¹ Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.4 szakasz 5. bekezdés 1. pont.

¹⁴² Bosznia-Hercegovina Alkotmánya V. szakasz 2. bekezdés c) pont.

¹⁴³ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya V. szakasz 3. bekezdés a)–e) pontok.

harmada tíz napon belül megszavazza az egyet nem értő elnök indítványát, a két elnök által hozott döntés nem léphet hatályba.¹⁴⁴

Bosznia-Hercegovinában az 1995. november 21-i daytoni megállapodást követően 2018. október 7-én hetedik¹⁴⁵ alkalommal tartottak kollektív államfőválasztásokat. Jelenleg a bosnyák elnökségi helyért hat (2014-ben tíz), a horvát helyért öt (2014-ben négy) a szerb helyért pedig négy jelölt (2014-ben három) versenyzett. A bosnyák-horvát Föderációban a bosnyák jelöltek közül a legtöbb szavazatot Šefik Džaferović (SDA), a horvát jelöltek közül pedig Željko Komšić (DF) kapta. A Szerb Köztársaságban indulók közül Milorad Dodik érte el a legtöbb szavazatot.

9. táblázat

A 2014-es és 2018-as kollektív államfőválasztásokon a bosnyák-horvát Föderációban induló bosnyák jelöltek eredményei

2014 ¹⁴⁶			2018 ¹⁴⁷		
Jelölt	%	Szavazatszám	Jelölt	%	Szavazatszám
Bakir Izetbegović – SDA	32,87	247 235	Šefik Džaferović – SDA	36,61	212 581
Fahrudin Radončić – SBB	26,78	201 454	Denis Bećirović – SDP	33,53	194 688
Suljagić Emir – DF	15,20	114 334	Fahrudin Radončić – SBB	12,95	75 210
Bakir Hadžiomerović – SDP	10,02	75 369	Mirsad Hadžikadić – Platform a fejlődésért	10,09	58 555
Sefer Halilović – BPS	8,80	66 230	Senad Šepić – Független Blokk	5,15	29 922
Mustafa Cerić	4,50	33 882	Amer Jerlagić – Boszniaért Párt	1,66	9 655
Džebrail Bajramović – Boszniai Diaszporáért Párt	0,67	5041	–	–	–
Mirsad Kebo	0,52	3893	–	–	–
Halil Tuzlić	0,42	3162	–	–	–

¹⁴⁴ Bosznia-Hercegovina Alkotmánya V. szakasz 2. bekezdés d) pont.

¹⁴⁵ 1996, 1998, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018 (a szerző egyéni gyűjtése).

¹⁴⁶ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx

¹⁴⁷ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/1/0/0/701

2014			2018		
Jelölt	%	Szavazatszám	Jelölt	%	Szavazatszám
Adil Žigić	0,22	1637	-	-	-
Összesen	100 %	752 237	Összesen	100 %	580 611

10. táblázat

A 2014-es és 2018-as kollektív államfőválasztásokon a bosnyák-horvát Föderációban induló horvát jelöltek eredményei

2014 ¹⁴⁸			2018 ¹⁴⁹		
Jelölt	%	Szavazatszám	Jelölt	%	Szavazatszám
Dragan Čović – HDZ BiH	52,20	128 053	Željko Komšić – Demokratikus Front	52,64	225 500
Martin Raguž – HDZ 1990	38,60	94 695	Dragan Čović – HDZ BiH	36,14	154 819
Živko Budimir – Bizalom és Igazság Pártja	6,27	15 368	Zelenika Diana – HDZ 1990	6,04	25 890
Anto Popović – Demokratikus Front – Željko Komšić	2,93	7 179	Boriša Falatar – Mi Pártunk	3,74	16 036
-	-	-	Jerko Ivanković Lijanović – Néppárt – A jobb életért	1,42	6 099
Összesen	100 %	245 295	Összesen	100%	428 344

¹⁴⁸ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx

¹⁴⁹ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/1/0/0/702

11. táblázat

A 2014-es és 2018-as kollektív államfőválasztásokon
a boszniai Szerb Köztársaságban induló jelöltek eredményei

2014 ¹⁵⁰			2018 ¹⁵¹		
Jelölt	%	Szavazatszám	Jelölt	%	Szavazatszám
Mladen Ivanić – Szövetség a változásért – SDS – PDP – NDP	48,70	317 799	Milorad Dodik – SNSD	53,88	368 210
Željka Cvijanović – SNSD – DNS – SP	47,64	310 867	Mladen Ivanić – Szövetség a győzelemért SDS – PDP – NDP	42,74	292 065
Goran Zmijan- jac – Igazságos Politika Pártja	3,66	23 936	Mirjana Popo- vić – SNS	1,86	12 731
–	–	–	Gojko Kličković – Első Szerb Demokrata Párt	1,52	10 355
Összesen	100%	652 602	Összesen	100%	683 361

6. Összegzés

Látjuk, hogy a vonatkozó jogszabályok módosításának elmaradása miatt a választásokat követően a föderációs és állami szintű törvényhozó és végrehajtó szervek megalakulása is nehézségekbe ütközött.¹⁵² Ha elfogadottnak tekintjük azt az állítást, hogy a választási rendszer az egyik alappilléret képezi egy stabil társadalomnak, akkor el kell fogadnunk azt is, hogy az abban rejlő anomáliák instabil társadalmat eredményeznek. Egyes boszniai szakértők az ország jelenlegi választási rendszerét egyenesen a sikertelen demokratizálódás katalizátorának tekintik, mivel az szerintük a jelenlegi formájában korlátozza a stabil parlamentáris demokrácia és a demokratikus társadalom kialakulását.¹⁵³ Számos az országot sújtó nehéz-

¹⁵⁰ Ld. www.izbori.ba/Potvrdeni2014/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx

¹⁵¹ Ld. www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/2/0/0/703

¹⁵² Nem új keletű jelenséggel állunk szemben. A 2010. október 3-i parlamenti választásokat követően rekord ideig, 15 hónapig kellett várni az új állami szintű kormány megalakítására, míg a 2014. október 12-i parlamenti választásokat követően öt hónap elteltével alakult meg az állami szintű kormány.

¹⁵³ ARAPOVIC–BRLJAVAC (13. lj.) 19.

segen túl e jelenség is összefügg azzal, hogy a Bosznia-Hercegovinában a háború befejezését követő az egységes állam működőképességének stabilitásával és sikerességével kapcsolatos optimizusból és elvárásokból napjainkra szinte semmi sem maradt. A gazdasági-társadalmi problémák megoldása a felek közötti csekély bizalom és kompromisszumkészség hiányában választásról választásra rendre elmarad és vélhetően nem lesz ez másképp az elkövetkező négy esztendőben sem, hiszen sem a parlamenti választásokon induló pártok eredményei, sem pedig a kollektív elnökválasztási eredmények tekintetében nem történt változás a múltban tapasztaltakhoz képest. Habár az európai uniós integráció jelenleg olyan rendező elvnek tűnik, amely mögé a feleknek sikerült elvi konszenzust kialakítani, a NATO-csatlakozást már közel sem övezi hasonló egyetértés, mivel amíg a bosnyákok és a horvátok messzemenően támogatják a tagságot, addig a szerbek, azonos platformra helyezkedve Szerbiával, ellenzik azt. Az országban zajló eseményeket huzamosabb ideje szemlélők számára azonban nincs ebben semmi meglepő. Egy olyan államban, amelynek polgárai között nincs egyetértés olyan alapvető kérdésekben sem, mint amilyen saját államuk politikai berendezkedése, választási¹⁵⁴ vagy egyéb törvényei, ahol a különböző etnikumok bármikor képesek találni okot az ellenségeskedésre (RS nevének megtámadása az AB előtt a bosnyákok által, a 2004-es Srebrenica tényfeltáró jelentés megkérdőjelezése az RS részéről), vagy ahol a népszámlálási adatok folyamatos feszültségforrást jelentenek, nem könnyű bárminemű előrelépést prognosztizálni vagy elvárni. Ezzel összefüggésben egyértelművé vált, hogy az államalkotó népek egymás közötti és az államalkotó népek és egyéb népek közötti viszony rendezése, továbbá a tervezett társadalmi és gazdasági reformok észszerű időn belüli megvalósítása érdekében egyaránt időszzerű a Dayton által megteremtett népképviselési és strukturális keretek újragondolása, egy a jelenleginél működőképesebb és hatékonyabb állam megteremtése érdekében. Dayton azon túl, hogy véget vetett a háborúnak, egy működésképtelen állami struktúrát hozott létre, amely nem tud megfelelő válaszokat adni az államot feszítő jelenkori kihívásokra. Igaz, akkor más volt a cél, ma pedig már messze mások az elvárások. A fennálló helyzet vonatkozásában találóan fogalmazott Karsten Dümmel, a boszniai Konrad Adenauer Alapítvány 2014 és 2018 közötti vezetője, amikor azt írta, hogy „Dayton úgy viselkedik, mint egy malomkő, egy olyan állam nyakában, amely évek óta szabadon próbál úszni”¹⁵⁵. A kialakult helyzetre és a politikai elit részéről nyújtott rendkívül hektikus teljesítményre – melynek egyik mérőszáma egyébként a magas munkanélküliség –, az ország egészét jellemző perspektívanélküliségre, olyan jól megfontolt és a Nyugat-Balkán más álla-

¹⁵⁴ Egy 2018 januárjában megjelent, az European Stability Initiative (ESI) által készített elemzés szerint a nemzetközi közösség és a bosznia-hercegovinai felek bevonása mellett egy belga szakértő az új választási törvényre több lehetséges változatot is elkészített, amelyek a széles nyilvánosság számára egyelőre nem ismertek. Ld. www.esiweb.org/pdf/ESI%20-%20Hype%20and%20Bosnian%20elections%20-%2030%20Jan%202018.pdf

¹⁵⁵ DÜMMELE, Karsten: *Positives and negatives. Dayton Peace Agreement 20 years on* KAS International Reports 2015/8. 54.

maiban sem ismeretlen válaszok születnek a társadalom szinte minden rétegébe tartozó állampolgárok részéről, mint amilyen az elvándorlás.

A választások eredményeinek ismeretében féltő, hogy az elkövetkező időszakban a korábbi parlamenti ciklusok mintájára a halaszthatatlan, a társadalom minden alrendszerére kiterjedő reformfolyamat továbbra is alárendelődik majd az etnikai elvek mentén történő politizálásnak, érdekérvényesítésnek és továbbra is csak rendkívül csekély érdemi előrelépés lesz tapasztalható. A jelenlegi helyzetben megoldást egyrészt az etnikai elviség meghaladása jelenthetne, melyre sok esély egyelőre nem mutatkozik, mivel az etnikai pártok elvitatják a multietnikus pártok legitimitását, másrészt pedig, ha a felek olyan témákra fókuszálnának amelyek összekötik, nem pedig olyanokra amelyek elválasztják őket. A helyzet rendezése és stabilizálása tekintetében szerencsésebb lenne, ha nem egy a nemzetközi közösség által ismételtlen kikényszerített megoldás születne, hanem ha az a felek messzemenő egyetértése mellett forrná ki magát. Kérdés, hogy erre jelenleg mekkora a reális esély. Mindenesetre az elkövetkező időszak boszniai belpolitikájára kihatással lesz, hogy a májusban esedékes európai parlamenti választásokat követően milyen eredmények születnek majd s, hogy ennek következtében az új Európai Parlament és az ősszel újjáalakuló Európai Bizottság hogyan fogja kezelni a Nyugat-Balkán térséget és benne Bosznia-Hercegovinát. Mivel az ország kedvezőtlen állapota miatt az Európai Unióhoz történő felzárkózás egy rendkívül hosszadalmas és a helyi állampolgárok számára egyelőre kevés kézzelfogható eredményt biztosító folyamat, jó eséllyel, még egy rendkívül bővítésbarát EU sem tudna változtatni azon a gyakorlaton, hogy kezdeti reformlendület rendre feloldódjon az etnikumok közötti csatározásokban.

Felhasznált irodalom

ARAPOVIC, Adis – BRLJAVAC, Bedrudin: *Election System of Bosnia and Herzegovina: Catalyst of Unsuccessful Democratization* Khazar Journal of Humanities and Social Sciences 2013/1. 18–37.

BANKS, Arthur S. – MILLER, Thomas C.: *Political Handbook of the World: 1998* In: Arthur S. BANKS – Thomas C. MILLER (szerk.): *Political Handbook of the World: 1998* (New York: Binghamton University). 104–113.

BiH Election Reform and the Key Provisions of the Constitutional Court's Ljubić and Čolak Cases – Institute for Social and Political Research.

BIEBER, Florian: *Bosnia-Herzegovina: Slow Progress towards a Functional State* Southeast European and Black Sea Studies 2006/6. 43–64.

DÜMMEL, Karsten: *Positives and negatives. Dayton Peace Agreement 20 years on* KAS International Reports 2015/8. 40–55.

KEMENSZKY Ágnes: *Bosznia-Hercegovina, a mozaikosra töredezett állam* Mediterán és Balkán Fórum X. évfolyam 1–2. szám. 41–60.

KEMENSZKY Ágnes: *A nemzetközi területi adminisztráció balkáni modelljei: Bosznia-Hercegovina és Koszovó* (PhD-értekezés, BCE Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, 2012).

SAHADŽIĆ, Maja: *The Electoral System of Bosnia and Herzegovina: A Short Review of Political Matter and/or Technical Perplexion Contemporary Issues 2009/2.* 61–78.

MÁRKUSZ László: *Bosznia-Hercegovina: tizenöt évvel Dayton után Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle 2010/9.* 3–15.

OSCE/ODIHR Election Observation Mission International Observer Guide, Bosnia and Herzegovina, General Elections 3 October 2010.

POLGÁRI Eszter: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntéseiből* Fundamentum 2010/1. 77–83.

Reform Agenda for Bosnia and Herzegovina 2015–2018.

SZABÓ Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamentjei.* Budapest: Gondolat 2016.

Törvények

Bosznia-Hercegovina Alkotmánya

Bosznia-Hercegovina választási törvénye

Bosznia-Hercegovina Föderációjának Alkotmánya

Bosznia-Hercegovina Szerb Köztársasága Alkotmánya

Boszniai-Hercegovina Szerb Köztársasága választási törvénye

Bosznia-Hercegovina Brčko Körzetének Statútuma

Webes felületek

Bosznia-Hercegovina Központi Választási Bizottságának honlapja:
ww.izbori.ba

Bosznia-Hercegovina szövetségi parlamentje honlapja:
www.parlament.ba

Bosznia-Hercegovina Föderációja parlamentje honlapja:
www.parlamentfbih.gov.ba

Bosznia-Hercegovina Szerb Köztársasága parlamentje honlapja:
www.narodnaskupstinars.net

Kulcsszavak: Választások, választási törvény, parlament, kormány, Európai Unió

HORVÁTH LÁSZLÓ
területi elemző

Külgazdasági és Külügyminisztérium,
 Nyugat-Balkán Főosztály
laszlohorvat_h@hotmail.com